

Fortuyn en de blindganger

Het 'eeuwige' historische referentiekader van de Tweede Wereldoorlog heeft de afgelopen maanden een revolutionaire ontwikkeling doorgemaakt. Onderzoeker Buikhuizen en politicus Janmaat konden met een verwijzing naar het nazistisch gedachtegoed nog probleemloos in de prullenmand gestopt worden. Bij lawaaimaker Pim Fortuyn is het niet gelukt. En het is wel geprobeerd natuurlijk, al wil men dat liever niet weten.

"U bent een minderwaardig mens" slingerde Marcel van Dam Fortuyn ten overstaan van het Nederlandse volk in het gezicht. En sinds de nazitijd weten we maar al te goed wat er met minderwaardige mensen dient te gebeuren. De paradox is nu echter dat minderwaardige mensen juist sinds de Tweede Wereldoorlog niet meer bestaan. Dat was immers de les die geleerd moest worden uit de geschiedenis van dit soort denken en met die les is de naoorlogse generatie, op het krampachtige af, opgevoed. We spraken af dat we niet meer in die termen mochten denken want dat was een regelrechte bedreiging voor de samenleving. De politieke stroming van Van Dam heeft zich daar als geen ander sterk voor gemaakt.

Wat ging er dan mis? Is er misschien een uitzondering op deze geschiedenisles? Geldt het bijvoorbeeld niet voor mensen die zelf in termen van superioriteit en inferioriteit denken als het over anderen gaat? Die bijvoorbeeld vinden dat een cultuur achterlijk is?

Of is de verleiding van de vernietigende waarde van kwalificaties die de ander met de verderfelijke nazi's associëren eenvoudig te onweerstaanbaar als de bedreiging te groot wordt? Moet Anne Frank ons bijstaan in dit benauwde uur?

Door een rechtszaak te beginnen tegen iedereen die zich schuldig gemaakt heeft aan de 'demonisering' van Pim wilden de advocaten Spong en Hammerstein ook de destructiviteit van de associatie met fout duidelijk maken. De koppeling van zijn ideeën en bedoelingen aan het nationaal-socialistische gedachtegoed door gezagsdragers heeft Fortuyn in een kwetsbare positie gebracht, is daarbij de redenering. Het tegenargument dat 'hij er zelf ook wat van kon' gaat niet helemaal op. Fortuyn probeerde z'n tegenstanders wel te diskwalificeren op oneigenlijke gronden maar niet door te proberen ze in een zwart uniform te hijsen. De zaak van Spong en Hammerstein zit 'm nu juist in de explosieve waarde van de associatie met 'fout'. Daar gelden nu eenmaal nog andere regels voor. Hier wordt immers ook een beroep gedaan op een kleine elite die in staat is daadwerkelijk verzet te plegen. 'Zoals toen', want 'dat nooit meer'. De naoorlogse generatie is ook opgevoed met de vraag en de impliciete opdracht: 'wat zou jij doen in die situatie (als het erop aankomt)? Dat er uit de kleine elite van milieuverzetshelden iemand is die de consequenties in oorlogstermen ziet zou wel degelijk een verband kunnen hebben met de explosieve waarde van 'fout' en met de impliciete oproep tot 'verzet'. De zaak gaat niet door, en dat is misschien maar beter ook vanwege onze nachtrust en economische vooruitzichten, maar ik hoop dat er een bataljon historici, sociaal-psychologen en sociologen is dat er wel een zaak van wil maken.

Paul Mantel

Mededelingen

Zaterdag 21 sept. is er weer een Workshop 'Familie-opstellingen', die geleid zal worden door Coen Blom en Anlies Bou-tellier.

Men kan zich schriftelijk aanmelden bij Wendela Weidema zie blz. 4.

*

Aanmeldingen voor nieuwe gespreksgroepen bij de regio-coördinatoren. Voor namen, adressen en telefoonnummers zie blz. 2.

*

KOMBI, Kinderen van de Oorlog voor Onderlinge en Maatschappelijke Begeleiding en Integratie, organiseert op de zaterdag 5 oktober 2002 een informatiedag voor toekomstige deelnemers van gespreksgroepen en weekenden.

Informatie: 0317 - 42 42 02.

*

KOMBI heeft een nieuw postadres:

Middenhof 283

1354 GC Almere

Het landelijk infonummer blijft: 0317 - 424202.

*

Het secretariaat van **CKDM**, Contactgroep Kinderen van Duitse Militairen, is per 1 mei verhuisd naar Zwarte Dijk 18, 5121 ZB Rijen. Tel.: 0161-220878

*

DE DERDE GENERATIE

Interview met Theo de Graaff, psychiater. Blz. 13

*

HET HISTORISCH NIEUWSBLAD

De enquête

De redactie van het Historisch Nieuwsblad heeft laten weten dat het artikel waarin de enquête is uitgewerkt in september zal verschijnen.

De verwerking van de gegevens vergt meer tijd dan men dacht en in de zomer publiceren vindt men niet verstandig.

*

*Het Algemeen Rijksarchief
wordt
Nationaal Archief
Zie blz. 27*

Informatie over de werkgroep

Visschersplein 160 J-10
3511 LX Utrecht
Tel: 030 - 2304757
Fax: 030 - 2304372
E-mail: herkenning@xs4all.nl
www.werkgroepherkenning.nl
postbanknummer: 5285797

Landelijke Hulptelefoon
030 - 6701979

*De coördinator van de werkgroep is telefonisch bereikbaar op werkdagen van 11.00 uur tot 13.00 uur, met uitzondering van de woensdag. **Bezoek op afspraak.***

Bestuur

Erwin Puts (voorzitter)
Teun van der Vaart (penningmeester)
Jacqueline Bonekamp
Adrie Oldenziel
Marcel Kemp
Ben Bles
Marijke Hoekman

Regio Coördinatoren

Friesland	Roelie Ansingh	0512 - 303174
Groningen	Jurrien Oortwijn	050 - 3110955
Drenthe	Pieter Kempers	0593 - 562120
Salland & Twente	Arjen/Mieke de Groot	053.-.4344801
Utrecht	Jacqueline Bonekamp	0343 - 520371
Flevoland	Pragrit Koot-Brouwers	0321 - 381757
N-Holland/A'dam	Lucia Pultrum	023 - 5450373
Z-Holland	Gerard Loef (na 18.00 uur)	070 - 3540604
	Dirk Mostert	010 - 2622190
Brabant	Nel Baltissen	073 - 6424461
Limburg	Margreet Vorstenbosch	046 - 4373822

Coördinatoren (Landelijk)

Ouderen	Dirk Bruggeman	070 - 3636932
3e Generatie	Marijke Hoekman	075 - 6428795
Partners	Joke Snijders	033 - 4617673

Contactgroep Kinderen van Duitse Militairen

Ab van Aldijk 023 - 5240898
06 - 53382670

www.werkgroepherkenning.nl

Inhoudsopgave

Fortuyn en de blindganger	1
Mededelingen/aankondigingen	1
Adressen bestuur en regio	2
Donateur worden	2
Mededelingen van het bestuur	3
Aankondiging/oproep/uitnodiging	4/5
Lezing van Lucia Pultrum in Houten 4 mei	6/8
Impressies van Lucia	8/9
Internationaal Bulletin	9
Interview Netty Krook met Mia Bothof	10/11
CKDM: Monika Benndorf 'Waarheid'	12/13
CKDM: Marijke de Noord	13/14
Derde Generatie Interview met psychiater Theo de Graaff door wendela Weidema	15/18
'Op de rand van het toelaatbare' J.L. Heldring	18/19
Feest van Wink Abbink	20
Werkgroep Herkenning 20 jaar J.F. Postma	21
Familiedrieluik door Fred Bijsmans	22/24
Utrechtse berichten	25
Stichting Vrienden van Herkenning	26
Andere vrijwilligersorganisaties	26
Het Algemeen Rijksarchief	27/28
Colofon	28

Donateur worden

U kunt doanteur worden van de Stichting Werkgroep Herkenning. U ontvangt dan ons informatiebulletin dat eens per kwartaal verschijnt. Ook kunt u deelnemen aan de activiteiten die onze stichting organiseert. De stichting vraagt van de donateurs een jaarlijkse bijdrage van € 16,00. Een hogere bijdrage is uiteraard welkom. De hoogte van de standaard bijdrage mag echter geen belemmering zijn om u te laten inschrijven. Kunt u dat bedrag niet missen dan is een lagere bijdrage eveneens welkom.

Als u de acceptgirokaart gebruikt voor het overmaken van het bedrag dan zien wij graag uw adresgegevens ingevuld.

Mocht u vragen hebben omtrent deze procedure of, voor het gemak, een acceptgirokaart toegezonden willen krijgen, schrijf of bel dan naar:

Stichting Werkgroep Herkenning
Visschersplein 160 J-10
3511 LX Utrecht
tel.: 030 - 2304757
e-mail: herkenning@xs4all.nl

U kunt ook het landelijke telefoonnummer bellen:
030 - 6701979

Fragmenten uit het jaarverslag van 2001:

“ De terugloop van de reguliere activiteiten van de werkgroep, die dit jaar zichtbaar is geworden, kan in zekere zin als een teken van het succes van de werkgroep worden opgevat. In zekere zin; we weten immers niet of er in de grote groep van nakomelingen van mensen met een dossier in CABR bij het Rijksarchief (enkele honderdduizenden), nog veel mensen zijn die last gaan krijgen van het familieverleden en of het lotgenotencontact dat de werkgroep mogelijk maakt daarin nog een rol zal spelen. In zekere zin ook, omdat we niet weten of ons streven naar emancipatie: de tweede fase in de ontwikkeling naar meer mondigheid, na de eerste fase waarin men vooral veiligheid en herkenning bij elkaar zocht, noodzakelijk en ook haalbaar is.

Het nieuwe bestuur, vanaf 1 januari officieel van start, heeft zich in de eerste maanden vooral georiënteerd op wat het te doen staat. In grote lijnen kan iedereen zich vinden met het activiteitenprogramma zoals dat voor de periode 2000 – 2004 is opgesteld, waarin, naast het lotgenotencontact en de integratie van de zorg in de reguliere hulpverlening, de mogelijkheden tot emancipatie, voorop staan.

Een aantal initiatieven op het terrein van de emancipatie en de deelname aan de publieke discussie, zoals het optimaliseren van de mogelijkheden van het internet (die de doelgroep op het lijf lijkt te zijn geschreven), het voldoen aan de reële en de latente vraag naar voorlichting en educatie, voor respectievelijk maatschappelijke organisaties en het onderwijs, en het streven naar een symposium in samenwerking met het NIOD over de hardnekkigheid van het begrip ‘fout’ in de naoorlogse Nederlandse samenleving, zijn door de invulling van het programma rond de Jubileumviering blijven liggen.

In 2001 zijn twee algemene vergaderingen van de regiocoördinatoren gehouden, in april en in november. Op deze bijeenkomsten is o.a. het nieuwe bestuur voorgesteld en is de inbreng van de regio bij het beleid voor de komende jaren

aan de orde geweest.

Een belangrijk thema op deze bijeenkomsten is iedere keer de invulling van het streven naar emancipatie. De regiocoördinatoren verwachten van het bestuur duidelijke plannen en duidelijk beleid. Vooral het waarmaken van openheid en het zoeken van publiciteit wordt nog veelal als een taak van het bestuur opgevat. Dit is enerzijds terecht, aan de ander kant laat zich hier de meer naar binnen gerichte oriëntatie van veel lotgenoten gelden. Het bestuur onderkent evenwel de noodzaak van een meer concrete invulling van nieuwe initiatieven.”

*

Tijdens de laatste vergadering van het bestuur op 3 juni is besloten tot het instellen van vier werkgroepen die enkele hoofdtaken gaan uitwerken:

- * de begeleiding van vrijwilligers
- * het maken van een handboek waarin de ervarings-deskundigheid van de werkgroep is vastgelegd en de integratie van deze kennis in de reguliere hulpverlening
- * het bevorderen van de emancipatie door uitbreiding en intensivering van de contacten buiten de werkgroep (verbeteren website, Bulletin, historisch onderzoek)
- * de voorbereiding op de periode na 2003 als de subsidie wordt beëindigd.

*

Het jaarverslag van 2001 is beschikbaar. Belangstellenden kunnen het opvragen bij het secretariaat.

Telefoon 030 2304757

*

Het bestuur wil alle vrijwilligers die zich ingezet hebben om de Jubileumbijeenkomst tot een succes te maken nog eens hartelijk bedanken.

*

**WIJ WENSEN IEDEREEN EEN GOEDE
ZOMER EN FIJNE VAKANTIE TOE**

Activiteiten / Aankondigingen / Oproepen / Mededelingen

LEZING

Vrijdagmiddag 8 november wordt er door KOMBI in Utrecht een lezing georganiseerd. Het onderwerp is “Verzoening en acceptatie – ethiek in de hulpverlening”. Doelgroep: hulpverleners, professioneel en vrijwilligers. In de lezing zal gesproken worden over het proces van verwerking dat mensen binnen groepen moeten doormaken om tot verzoening te komen met de kinderen van de voormalige vijand en tot acceptatie van datgene wat er als gevolg van de oorlog stuk is gegaan of er niet heeft kunnen zijn.

Informatie en aanmelding : 0317-424202

INFORMATIEDAG VOOR NIEUWE DEELNEMERS:

Bij voldoende belangstelling zijn wij van plan een informatiedag te organiseren. Deze dag zal plaatsvinden op Zaterdag 26 oktober in Utrecht. Pastoraal Centrum Kanaleneiland. Marco Pololaan 113. Tijd: 10.30 uur – 16.00 uur. Er zijn geen kosten aan verbonden. Wij zorgen voor koffie en thee - brengt u wel uw eigen lunchpakket mee?

Op deze dag geven wij informatie over de Werkgroep Herkenning – de groepen – de procedure rond het inzien van het dossier – en in kleine groepjes krijgt u de gelegenheid om in een veilige omgeving wat meer over u zelf te vertellen. Misschien is dit voor u wel de eerste keer dat dit gebeurt. U kunt zich aanmelden (tot een week voor de datum) bij :
Jacqueline Bonekamp
Tel. 0343 – 520371

REGIO-VERGADERING zaterdag 28 september

Op Zaterdag 28 september is de eerstvolgende vergadering van regio-coördinatoren. Nader bericht volgt.

GESPREKSGROEPEN NAJAAR

Ook dit najaar gaan er weer gespreksgroepen beginnen. Mocht u belangstelling hebben neem dan contact op met uw dichtstbijzijnde regio-coördinator. Het telefoonnummer staat op blz. 2 van dit Bulletin. Er wordt alleen gestart als er voldoende deelnemers zijn (min. 5 personen).

OPROEP

Wij hopen dat er onder de lezers van het Bulletin familie is, of kennissen zijn, van Guill. Franssen, vóór de tweede wereldoorlog woonachtig in Maastricht en later nog woonachtig in Amsterdam. Hij is de zoon van een politieambtenaar. Zou u contact op willen nemen met de redactie i.v.m. het vinden van 2 schriften uit een erfenis ?

Tel: 030-2304757

OPROEP

Ik, historica/journaliste Steffie van den Oord, wil een boek gaan schrijven over liefde in oorlogstijd. De liefde, een universele emotie, wil ik zo breed mogelijk beschrijven; daarom ben ik op zoek naar uiteenlopende verhalen – verhalen van zgn. ‘goede’, ‘foute’ en ‘gewone’ Nederlanders. Het zwart-wit denken over goed en fout in de oorlog is de laatste jaren gelukkig genuanceerd, het denken in ‘grijze’ termen is geïntroduceerd. En wat is ‘goed’ en wat is ‘fout’ als het om de liefde gaat? Hoe kan een liefde eigenlijk fout zijn? Toch zijn veel Nederlandse vrouwen die een relatie hadden met een Duitse militair, met een NSB’er of met een SS’er na de oorlog veroordeeld en verguisd. Helaas is daardoor hun persoonlijk verhaal nooit gehoord ! Tijd dus, vind ik, dat deze verborgen geschiedenissen verteld worden. Ik zoek: mannen en vrouwen die (zo gewenst anoniem) willen vertellen over hun liefdesleven tijdens de oorlog. Ik denk bijvoorbeeld aan

(Vervolg op pagina 5)

Activiteiten / Aankondigingen / Oproepen / Mededelingen

mannen die voor de NSB of de SS kozen, en daarbij hun vrouw/vriendin wel of niet meekregen – sommige relaties konden dus worden voortgezet, daar waar andere relaties/ huwelijken ook in een benauwd vaarwater terechtkwamen, of zelfs stuk liepen. Te denken valt ook aan vrouwen die een relatie hadden met een NSB'er, een SS'er of een Duitse militair – hoe liep dat af? Sommige vrouwen zagen een partner vertrekken naar het Oostfront, vele vrouwen werden na de oorlog kaalgeschoren en verguisd – hoe gingen zij daarmee om? Hun lot was zwaar, maar altijd zwegen zij. Dat is jammer, want hun verhalen zouden weleens op meer begrip kunnen rekenen dan verwacht. Ook voor hun kinderen kan het, uiteraard, van groot belang zijn om deze verhalen te horen. Nog even iets in het kort over mijzelf: ik studeerde geschiedenis en literatuurwetenschap, werkte voor de VPRO-radio en regionale kranten en heb recentelijk het boek geschreven 'Eeuwelingen, levensverhalen van honderdjarigen in Nederland' (Uitgeverij Contact, 2002)

Alle reacties zijn welkom bij:
Steffie van den Oord
Hobbemastraat 14
6521 LJ Nijmegen
Tel: 024-3603843

WORKSHOP "FAMILIE-OPSTELLINGEN" VAN BERT HELLINGER

door Coen Blom en Annelies Boutellier.

De volgende training "Familieopstellingen" door Coen Blom en Annelies Boutellier wordt gegeven op Zaterdag 21 september 2002 van 10 uur tot 17 uur in de Kerk Kanaleneiland, Marco Pololaan 113, Utrecht.

Kosten € 23,00 p.p. Soep, cake, koffie en thee gratis. (zie ook het Bulletin van de afgelopen winter 16-4).

Aanmelding schriftelijk (vòòr 1 september) bij:

Wendela Weidema
Vechtlaan 5
2105 XD Heemstede

Jubileumboek

Ter gelegenheid van het 20-jarig 'jubileum heeft de Werkgroep Herkenning een boek uitgegeven: *'Werkgroep Herkenning Twintig jaar 1982–2002'*.

In deze mooi uitgegeven herdenkingsbundel wordt de geschiedenis van de werkgroep beschreven door de mensen die er in de betreffende periodes dichtbij stonden. Daarnaast vindt u er artikelen over de kinderen van Duitse militairen, de vrijwilligers, de derde generatie en een aantal ervaringen van mensen met gespreksgroepen. Het boek is vormgegeven door Dirk Mostert en geïllustreerd door Lies Rosen.

Bestellen:

U kunt het boek bestellen door 10 Euro over te maken op postbanknummer 5285797, ten name van de Stichting Werkgroep Herkenning, te Utrecht, onder vermelding van 'Jubileumboek'.

Zodra wij uw betaling ontvangen hebben, wordt het boek u toegestuurd.

Lezing tijdens de herdenkingsbijeenkomst op 4 mei 2002 in Houten door Lucia Pultrum

Hier sta ik nu, 4 mei 2002, om u iets te vertellen over de positie en de moeilijkheden van kinderen van zogenoemde 'foute' ouders.

Liever praten wij over ouders die een verkeerde keuze hebben gemaakt en aan de kant van de bezetter hebben gestaan maar dat betekent nog niet dat ze als ouder of als mens ook in wezen fout waren!

In onze ogen zijn mensen niet persé goed of fout maar mensen maken keuzes op grond van wat ze denken, voelen en vinden. De omstandigheden bepalen op een zeker moment wat goed of kwaad is.

In dit verband wil ik een citaat voorlezen uit de kersttoespraak van koningin Beatrix in 1994:

“Het scherpe beeld van ‘goed’ en ‘fout’ dat nu zo dikwijls ons oordeel over de oorlog bepaalt, berust op wijsheid achteraf. Toentertijd was alles minder duidelijk: het verzet was niet algemeen; immers de meesten verkozen zo gewoon mogelijk door te leven in de hoop vooral zelf te overleven.

Hun ogen keken daarom soms de andere kant op wanneer op klaarlichte dag duistere dingen gebeurden. Later droegen zij de verborgen schaamte in zich mee.

Anderen werden willoos slachtoffer van het regime. Zij hadden geen keus: het brute geweld trof mensen zonder onderscheid.

Sommigen kozen totaal verkeerd; na vijftig jaar dragen de volgende generaties daarvan nog de littekens”.

Einde citaat.

Kinderen zijn niet schuldig aan de oorlog van hun ouders. Maar ze ondervinden er wel de gevolgen van, ongeacht het feit of hun ouders verliezen leden in het verzet, het concentratiekamp hebben overleefd of aan de kant van de bezetter hebben gestaan.

Al die kinderen krijgen later in hun leven vaak met vergelijkbare problemen te maken. Natuurlijk zijn er ook verschillen, deels door de verschillende ervaringen en deels door de manier waarop de maatschappij tegen hen aankijkt.

Maar het diepe zwijgen van onze ouders kennen zij allemaal !

Pas in het voorjaar van 1995, toen Nederland zich opmaakte om 50 jaar bevrijding te vieren, werd ik mij voor het eerst bewust dat het 'foute' oorlogsverleden van mijn vader ook iets met mij te maken had.

Ik, die vrijwel nooit televisie keek, ik zat in die maanden maart en april 1995 zeer geregeld te kijken naar allerlei films en documentaires over de oorlog.

De uren dat ik naar de film Shoah keek lieten mij niet onberoerd: nóg zie ik het beeld van de man die zijn eigen vrouw de haren afknipte voordat zij zich zou gaan 'douchen' in wat later de gaskamer bleek te zijn.

Indringende beelden die mij bezig hielden maar toch begreep ik zelf niet waarom ik die films en documentaires wilde zien.

Ik ben geboren in 1951, ik ben van de generatie van na de oorlog. Dus wat dreef mij ertoe om avond aan avond televisie te kijken en die beelden van het kwaad te ondergaan?

En toen, op die ene avond, 's avonds laat, was er die documentaire met een vrouw, ongeveer 65 jaar oud, die vertelde over hoe zij met haar ouders naar Duitsland was gevlucht in 1944.

Zij was destijds een jaar of 8, 9 en onderweg op weg naar de trein kreeg zij een trap in haar zij van een nederlandse politiemans.....omdat zij het kind was van een NSB-er, een verraderskind.

Die trap in haar zij, daar liep zij vijftig jaar later nog kreupel door.

Zij vertelde erover hoe zij, na de oorlog toen haar vader in het kamp zat, met haar moeder weer terugkwam in Rotterdam en er inmiddels een ander gezin woonde in hun huis. Hoe haar moeder daar samen met haar naartoe ging om te vragen of zij alsjeblieft nog wat huisraad mocht meenemen want zij hadden geen huis meer en geen spullen, geen inkomen en geen werk.

Hoe zij toen zag dat het meisje dat nu in hun huis woonde, ongeveer van haar eigen leeftijd, nu háár pop in haar armen had en hoe die moeder van dat meisje toen zei: 'ja, die pop heeft nu tenminste een goede poppenmoeder'.

Dat moment, waarop ze bestempeld werd als een slecht kind van slechte ouders, dat was ze haar leven lang niet vergeten!

Maar nog steeds werd mij, al televisiekijkend, nog niet duidelijk dat dit ook over mij ging, over mij, dochter van een vader die in de oorlog aan het oostfront vocht in dienst van het duitse leger.

Nog drong het niet tot mij door, dat haar verhaal ook mijn verhaal was, want ik ben van 1951, ik heb immers de oorlog niet zelf meegemaakt !

Ik ben niet geslagen of getrapt, ik ben niet uitgescholden of op school gepest. Mijn ouders waren niet van de ene dag op de andere opgepakt en in een kamp gestopt. Ik was niet genooddaakt om bij een familielid aan te kloppen die liever niets met mij te maken had.

Ik hoefde niet met mijn moeder bij mijn vader op bezoek terwijl hij zijn gevangenisstraf uitzat omdat hij 'fout' was geweest in de oorlog.

Niets van dat alles, helemaal niets !

Die oorlog was van mijn vader, die oorlog was van mijn moeder maar die oorlog was niet van mij !

Zo dacht ik en zo had ik altijd gedacht vanaf het moment dat mijn moeder mij rond de jaren '60 vertelde dat mijn vader aan het oostfront had gevochten omdat hij tegen het communisme was geweest.

(Vervolg op pagina 7)

Lezing tijdens de herdenkingsbijeenkomst op 4 mei 2002 in Houten door Lucia Pultrum

(Vervolg van pagina 6)

Dat hij later na de oorlog daarvoor bestraft was en in een kamp had gezeten, maar dat ik daar niet over hoefde in te zitten want dat had immers niets met mij te maken !
Hij had zijn straf uitgezeten en daarmee was het voorbij.

Zij wilde wel dat ik het wist, zodat ik het later niet eventueel van een ander zou horen, maar ik mocht er nooit over praten.

Niet tegen papa en niet tegen anderen, het was ons geheim. Papa had al voldoende verdriet in zijn leven. Erover zwijgen was het beste.

Na zijn straf had hij pas mijn moeder leren kennen en was met haar een nieuw leven begonnen en ik was uit die hoop tot het nieuwe geboren.

Ik moest dat wáármaken en dus zeker niet over die oorlog praten !

Dus, toen ik in april 1995 naar de televisie keek was het nog steeds iets van mijn ouders maar niet van mij.
Totdat, in die zelfde documentaire, de dochter van die mevrouw in beeld kwam.

Zij, een dertiger, vertelde hoe dat foute oorlogsverleden van haar opa ook háár leven had beïnvloed.

Zij haalde herinneringen op hoe ze vroeger uit school thuiskwam met verhalen van de juffrouw over de oorlog. Hoe vriendjes en vriendinnetjes dan spannende verhalen vertelden over opa's en ooms die in het verzet hadden gezeten en welke heldendaden die wel verricht hadden.

Nieuwsgierig naar de heldendaden van haar eigen familie, begon ze te vertellen en ook te vragen. Hoe de sfeer dan opeens geladen werd, hoe er een stilte viel en er ineens over andere onderwerpen werd gesproken.

Dat haar moeder dan zei dat ze maar beter kon gaan buiten spelen.

Dat dat heel vervreemdend was geweest voor haar en dat ze het niet snapte.

Ze voelde dat er iets niet klopte maar legde de schuld bij haar zelf.

Ze zou wel iets doms gezegd hebben.

Maar langzamerhand, stukje bij beetje, was het haar duidelijk geworden dat je maar beter niet over de oorlog kon prátén, daarover kon je maar beter zwijgen.

En toen pas, toen die vrouw, een aantal jaren jonger dan ikzelf, vertelde over haar jeugd, toen pas begreep ik.....die vrouw vertelt mijn verhaal !

Daarom moest ik dus al die avonden naar de televisie kijken !

Zij vertelde ook over mijn jeugd. Zo was het vroeger bij mij thuis ook gegaan.

En tóen pas begreep ik waarom de sfeer bij ons thuis altijd zo gespannen was in die week tussen koninginnedag en

4/5 mei.

Tóen pas begreep ik voor het eerst dat het oorlogsverleden van mijn vader zó veel invloed op hem had gehad, dat hij niet tot een verwerking van dat trauma was gekomen. Zijn ingehouden emoties die voor mij niet te plaatsen waren geweest, de spanning tussen hem en mijn moeder wier familie zo ernstig getroffen was door het bombardement in Rotterdam.

Dat hij in zijn leven niet tot integratie van goed en kwaad had kunnen komen en dat hij daardoor mij, als volgende generatie, met een aantal onaffe zaken had opgescheept.

Tóen pas herinnerde ik mij ook de uitleg van mijn studentenpredikant over de tekst in de Bijbel dat de zonden van de vaders aan de kinderen worden bezocht.

Dít werd er dus bedoeld: dat ouders hun onverwerkte schuld- en schaamtegevoelens onbedoeld aan de kinderen doorgeven, in hun gedrag en in hun reactie. En dat dat zó sluipend gaat dat niemand dat eigenlijk in de gaten heeft.

Hoe het verder ging met dat inzicht van mij is ook tekenend voor de positie van kinderen van 'foute' ouders.

Mijn vader lag op dat moment al een paar jaar in het verpleeghuis.

Hij kon weinig meer hebben. Hem kon ik er zeker niet meer mee lastig vallen!

Dat kon ik hem niet aan doen nadat we er een heel leven lang over gezwegen hadden.

Al weer was ik in de eerste plaats loyaal aan hem en niet aan mijzelf.

Mijn moeder vertelde ik wél over de documentaire en het besef dat ikzelf in mijn eigen leven behoorlijk was misvormd door mijn gevoelens van schuld en schaamte. Dat ik nooit iemand had kunnen vertellen over mijn achtergronden en dat ik mij al die jaren een derde-rangs-burger had gevoeld die er eigenlijk niet mag zijn al had ik toch een belangrijke maatschappelijke positie opgebouwd.

Zij schrok en wimpelde de zaak af door te benadrukken dat papa toch een lieve vader voor mij was geweest, dat hij altijd goed voor ons had gezorgd en dat hij ook nog, in de oorlog, joden had gewaarschuwd voordat zij opgepakt zouden worden.

Een zorgzame, eerlijke, betrouwbare en gevoelige vader.....die klaag je toch niet aan ?!

Uit loyaliteit begroef ik opnieuw het geheim dat eigenlijk niet mijn geheim was maar waarvoor ik wel verantwoordelijk was gemaakt door mijn ouders.

Het zou nog een jaar duren voordat ik na het overlijden van mijn vader in 1996 de eerste stap kon zetten op weg naar mijn persoonlijke bevrijding.

Bij mijn afscheidswoord bij zijn crematie heb ik geopen-

(Vervolg op pagina 8)

Lezing tijdens de herdenkingsbijeenkomst op 4 mei 2002 in Houten door Lucia Pultrum

(Vervolg van pagina 7)

baard wat ik toen van zijn geheim wist. Dat was niet veel. Dat was bijna niets maar toch genoeg om de ban te doorbreken.

Door mijn kennismaking met Herkenning kort daarna kwam ik te weten dat ik het strafdossier van mijn vader mocht inzien en daarin las ik zijn geschiedenis. Hoe hij vanuit zijn persoonlijke omstandigheden dienst had genomen in het Vrijwilligerslegioen Nederland om tegen de Russen te gaan vechten aan het Oostfront. Later werd dat legioen ingelijfd bij de Waffen-SS. Het woord SS-er kreeg toen voor mij een andere klank, het kwam dreigend dichtbij.

Na de oorlog is hij door het tribunaal gestraft: vijf jaar strafkamp en 10 jaar verlies van zijn kiesrecht.

Tóen pas kon ik eindelijk begrijpen waarom de sfeer thuis altijd zo gespannen was in tijden van verkiezingen. Tóen pas werd veel van wat ik als kind had aanvoeld ook voor het eerst duidelijk.

Bij Herkenning leerde ik mensen kennen met dezelfde achtergrond. Het is wellicht goed te vertellen dat Herkenning zich na-

drukkelijk distantieert van fascisme en nazisme, dat Herkenning in het geheel niets te maken heeft met politiek of levensbeschouwing. Herkenning is vooral een lotgenotengroep.

Daar gaat het er niet om onze slachtofferrol te cultiveren maar het helpt wel om herkenning te vinden in elkaars verhalen en voor het eerst te kunnen praten over wat dat oorlogsverleden met jou heeft gedaan. Dat geeft steun en veiligheid; je voelt je daarna niet meer zo alleen. Er is een gevoel van verbondenheid, je hoeft elkaar weinig uit te leggen.

Doordat ik eindelijk wist wat er gebeurd was en doordat ik erover begon te vertellen eerst aan lotgenoten en later aan vrienden viel er een last van mij af.

Tóen pas kon er iets groeien van verwerking van gevoelens van schuld en schaamte, van angst en onzekerheid en van het gevoel "er niet te mogen zijn".

Eindelijk kon ik open en spontaan worden.

Ik hoef het geheim nu niet meer met mij mee te dragen. Mijn vrijheid luisterde nauw.

Lucia Pultrum

Impressie van mijn interview in de Libelle en mijn toespraak tijdens de 4 mei-herdenkingsbijeenkomst in de gemeente Houten. Lucia Pultrum

Zoals bij velen van jullie het geval zal zijn is voor mij de week tussen koninginnedag en 4/5 mei elk jaar weer een bijzonder spannende tijd.

Op dat moment word ik weer herinnerd aan de spanning die vroeger thuis 'in huis hing'.

Vorig jaar ben ik in die week op televisie geweest in een nieuws-uitzending rond de overdracht van de archieven naar het Rijksarchief. Dit jaar was ik benaderd voor een interview in de Libelle en om een toespraak te houden over de positie van kinderen van 'foute' ouders in de officiële 4 mei-herdenking in de gemeente Houten.

Wellicht kunnen jullie begrijpen dat de maanden maart en april voor mij heel spannend waren en dat ik in die tijd volop bezig was met dat verleden van de oorlog.

Voor het interview had ik mij voorgenomen om niet te veel over mijzelf te vertellen maar vooral te putten uit de verhalen en ervaringen van andere leden van Herkenning die ik vooral in de groepen tegenkom.

Verhalen die tekenend zijn voor onze problemen en voor onze levens.

Zo ging het ook: ik vertelde de interviewster vooral over wat er zoal speelt rond onze afkomst. Maar steeds opnieuw vroeg ze naar mijn eigen ervaringen, hoe dat dan bij mij was gegaan. En, jullie begrijpen het al, vooral die antwoorden heeft ze verwerkt in een verhaal vanuit het per-

spectief 'een lezeres vertelt.....'.

En daarmee is het een zeer persoonlijk verhaal geworden.

De Libelle wordt volgens de redacteur gelezen door ongeveer 1 miljoen mensen en dat bleek ook wel sindsdien. Al meteen in de eerste week belden er al tientallen mensen om hun herkenning in dit verhaal te vertellen, om te vragen hoe ze informatie bij het Rijksarchief konden opvragen en ook om te vertellen hoe blij ze zijn dat er iemand is die dit verhaal in de openbaarheid durft te brengen, zelfs met naam en foto.

Ze voelden zich daardoor erkend en gesteund en vatten moed dat er wellicht ook voor hen een dag zal komen dat zij openlijk over het verleden van hun ouders kunnen praten.

Er kwamen ook reacties van mensen (o.a. uit het verzet) die in hun reactie blijk gaven dat ze als het ware 'door de verschillende partijen heen' kunnen kijken. Ik bedoel daarmee dat ze soms voorbeelden opnoemden van mensen uit de oorlog die zogenaamd 'fout' zijn geweest en waar zij juist iets aan te danken hadden of voorbeelden van zogenaamde 'goede' Nederlanders die zich juist zeer kwalijk hadden gedragen in die jaren.

Op zich voor mij hartverwarmende reacties. Dat bleek ook na afloop van mijn toespraak voor een volle kerk van in-

Impressie van mijn interview in de Libelle en mijn toespraak tijdens de 4 mei-herdenkingsbijeenkomst in de gemeente Houten. Lucia Pultrum

woners van de gemeente Houten.

Ik heb mij verbaasd dat zoveel mensen mij kwamen vertellen dat zij nog nooit in hun leven hierover nagedacht hadden. Dat zij niet eerder geconfronteerd waren met onze beleving van het oorlogsverleden van onze ouders en van onze positie daarin.

Terwijl natuurlijk velen van ons die de afloop van de oorlog bewust hebben meegemaakt zeer zeker wel geconfronteerd zijn met, vaak pijnlijke, reacties op de keuze van hun ouder(s).

Kennelijk hebben veel mensen dat deel van de geschiedenis weggestopt, wisten ze er geen raad mee. Door mijn verhaal werd dat weer aktueel en bleek er nu wel ruimte om er op een nieuwe manier naar te kijken. Letterlijk zeiden mensen dat ik ze aan het denken had gezet!

Een joodse vrouw kwam na afloop naar mij toe en zei dat het voor haar moeilijk was geweest om naar mijn verhaal te luisteren omdat haar familieleden door verraad van NSB-ers naar het concentratiekamp waren gebracht en niet meer teruggekeerd.

Toch had mijn verhaal haar aan het denken gezet en wilde ze mij graag, maar met moeite, de hand geven omdat we ‘de oorlog niet kunnen blijven voortzetten’.

Haar was al gevraagd of zij volgend jaar een toespraak wil houden tijdens de 4 mei-herdenking en, zo zei ze, ‘dan zal

ik daar zeker anders staan dan wanneer ik uw verhaal niet zou hebben gehoord’.

Bovendien was daar ook een ‘kind van’, een vrouw die al een jaar informatie van Herkenning op zak had maar daar niets mee durfde te doen. Zij had nu de moed opgevat om de konfrontatie aan te gaan met dit oorlogsverleden en daarover in gesprek te gaan. Door mijn verhaal had ze zicht gekregen hoe je er ook mee om kan gaan. Om deze reden ben ik bereid de publiciteit in te gaan, ondanks een vrij stevige konfrontatie met mijn moeder die zegt het allemaal niet aan te kunnen dat de geschiedenis van ons gezin nu ‘op straat ligt’.

Ikzelf heb door dit alles weer een paar spannende maanden achter de rug, inclusief slecht slapen, dromen enzovoort. Maar ik heb ook het gevoel dat ik er weer sterker door geworden ben, weerbaarder en minder kwetsbaar. Het helpt ook weer mee voor mijn eigen verwerking en dat maakt me blij en dankbaar.

Dat wilde ik jullie laten weten, om na te denken of je ook eens met je verhaal naar buiten zou willen treden. Volgend jaar zijn er ook weer mensen nodig!

Hopenlijk komen er steeds meer mensen die dat avontuur willen en kunnen aangaan. Opdat we vertellen totdat het niet meer nodig is!

Lucia Pultrum

Internationaal Bulletin

In het Internationaal Bulletin van dit voorjaar de verhalen van Jan van de Ven, die op zijn 17^e hoorde dat zijn vader een Canadese soldaat was. In 1984 ontmoette hij zijn vader en zijn familie.

Katja's Russische half-zuster Olga ontdekte in 1986 dat haar vader, die in de Goelag Archipel omkwam, een dochter had in Berlijn, waar hij een tijd verbleef na het einde van de oorlog. Zij besloot haar zuster te zoeken en in 1995 ontmoetten zij elkaar voor het eerst; dankzij de KGB. Verder een boek dat is samengesteld door Bruno de Wever naar aanleiding van een seminar in 2001 dat als doel had de dialoog over de Tweede Wereld-oorlog in België te stimuleren.

Jan Bank, Nederlands historicus, merkt o.a. op dat, in Nederland voormalig SS-ers en collaborateurs geen enkele rol meer spelen (i.t.t. België, waar zij in het Vlaams nationalisme nogal eens een plaats weten te verwerven). “De zaak van de Nederlandse collaboratie is ‘verpsychologiseerd’. Het was geen toeval dat de eerste dissertatie over de collaboratie is geschreven door een psychiater (De Collaborateur van Jaap Hofman). Veel van hun kinderen hebben psychologische problemen [...]. Een nationale en collectieve zaak is gereduceerd tot een indi-

vidueel probleem op het terrein van de geestelijke gezondheid. Dat stelt de Nederlandse bevolking in staat om de repressie van de collaboratie na de oorlog, die vaak even arbitrair was als in België en die gepaard is gegaan met vergelijkbare excessen, te negeren.”

Deense kinderen van Duitse militairen.

In de Frankfurter Allgemeine van 28 december j.l. stond een artikel n.a.v. het verschijnen van een boek van Arne Oeland, voorzitter van de Deense ‘CKDM’: ‘er zijn 6000 tot 8000 kinderen van Duitse militairen en Deense moeders, waarschijnlijk veel meer omdat de vaders in de Deense archieven zijn verdonkeremaand. Arne Oeland zelf werd het geheim van zijn vader verteld toen hij 48 was. Hij probeerde de naam van zijn vader te achterhalen in de archieven maar ondervond daarbij grote tegenwerking. Toen hij uiteindelijk de archieven vond bleek de naam er uit verwijderd te zijn. Arne bleek niet de enige die deze ervaring had. De Deense overheid heeft geprobeerd de vaders administratief uit de Deense geschiedenis te verwijderen.

Ook nu is de Deense regering nog niet erg bereidwillig om de kinderen te helpen de vaders te vinden.

Interview

Foto's van Het Boskamp in Huis ter Heide

“Op het Boskamp kwam ik tot rust”. Liefde ontvangen en weer doorgeven

In het laatste Bulletin trof u een interview aan met mevrouw Mulder- van Baalen. Zij vertelde over haar herinneringen aan de tijd dat zij bij het Boskamp als kinderverzorgster werkte. Naar aanleiding van dit interview zijn we twee “kinderen” die destijds op het Boskamp onderwerp van zorg waren gaan opzoeken om hún ervaringen aan die tijd op te schrijven. De inmiddels 71 jarige Mia Bothof was 14 jaar toen zij half januari 1946 daar terecht kwam. De foto's van het Boskamp die Herkenning haar opstuurde maakten bij haar menig ‘zwart gat’ tot een herinnering aan die tijd. Terwijl we praten wordt vaak haar emotie zichtbaar. Ze houdt zich in en slikt het weg. Per saldo was voor haar de tijd op het Boskamp een tijd van: eindelijk met rust gelaten worden. En daar is ze tot op de dag van vandaag blij mee. “Onze verzorgster, Juffrouw Zilver, was gewoon een lief mens”.

Oorlog

Tijdens de oorlog woonde het gezin Bothof tot 1944 in Deventer. Mia was een echt vaderskind. Ze vertelt: “Vader was gek van uniformen, moeder was een meeloper”. Thuis gold het motto: je bemoeit je nergens mee, alles wat hier besproken wordt houd je voor je. Mia: “Toch ben ik er nog steeds niet van overtuigd dat ik foute ouders had. Voor mijn vader, hij was 30 jaar toen hij tot de N.S.B. toetrad, was het een manier om met politiek bezig te zijn. Hij is eigenlijk altijd een uniformgek geweest. Die hetze tegen N.S.B.ers en hun kinderen was algemeen. Er werd geen enkel onderscheid gemaakt, terwijl mijn vader absoluut geen hekel aan Joden had. Hij had zelfs een Joodse vriend”.

De familie, vader, moeder en vier kinderen vertrok in 1944, opgejaagd, op de fiets, vader op een bakfiets, waarop koffers en kleren, naar Nieuwe Pekela. Aanvankelijk woonden ze bij een assistent van vader in huis, later woonden ze in een eigen huis op zichzelf.

Internering

Toen vader zich na de oorlog in Nieuwe Pekela meldde werd de rest van het gezin in dezelfde plaats geïnterneerd op een boerderij. “We sliepen in het stro en we werden daar door de B.S. verhoord”. Vader en moeder werden overgebracht naar de Brinkgreveschool in Deventer en de kinderen kwamen op de landbouwschool in Rollercate terecht. Daar vond Mia, oh wonder, haar mooie schildpadpop terug, die destijds in Deventer was achtergebleven. Deze troostvolle

hereniging kostte ‘één dag geen eten’ als straf, maar daar gaf ze niks om. Zó blij was ze met haar pop Corrie. Van daar uit werd haar oudste broer Gerrit in een jongenstehuis ondergebracht en de drie meiden, Mia, Adrie en Truus verhuisden naar Utrecht naar een tante. Aan die tijd heeft Mia hele slechte herinneringen. Het ging tante meer om de bonnen dan om de kinderen. Tante vond het al snel te druk, zo’n groot huishouden en daarom organiseerde zij, dat de kinderen naar het kinderopvanghuis aan de Mgr. V. d. Weteringstraat konden vertrekken. Als je daar 6 weken verbleef wachtte je een strafkamp.

“Vooral daar op de Mgr. V.d. Weteringstraat ben ik vernederd”, vertelt ze. “Dat heeft zoveel pijn gedaan”. Ze werd voor leugenaar uitgemaakt, ze kreeg van alles de schuld en was ziek van de heimwee naar haar ouders. Ze kan er nog steeds niet bij, dat de overheid zo slecht rekening hield met het feit, dat als je vaders en moeders internerde, je ook iets met hun kinderen aan moest. “Hoe konden ze het ons aandoen zo met ons om te gaan”.

Het Boskamp

Met haar twee zusjes kwam Mia uiteindelijk in Huis ter Heide op het Boskamp terecht. Toen ze onlangs de foto's van het Boskamp zag realiseerde ze zich dat het daar voor haar de fijnste tijd van haar leven is geweest. Ze weet niet meer hoe ze daar kwam, maar wel dat het half januari

(Vervolg op pagina 11)

Interview

(Vervolg van pagina 10)

1946 was. “Ik was door al die ervaringen van de oorlog en van daarna murw” vertelt ze. Ze was heel introvert geworden van alle pesterijen. “Ik was een paranormaal begaafd kind, dus ook erg kwetsbaar”. Kwetsbaar, eenzaam en verdrietig. Om de broodnodige rust voor geest en ziel die ze daar toen kreeg is ze nog steeds erg dankbaar. Ze kon niet meer accepteren dat iemand lief voor haar was. Mia: “Toch waren ook op het Boskamp lang niet alle verzorgers integer. Er waren er bij die zeiden: ‘Ze moesten jullie doodschieten’, maar mij hebben ze daar nooit vernederd. Juffrouw Zilver was gewoon een lief mens”.

Samen met haar zus Adrie, zat ze op hetzelfde paviljoen. Hun jongere zusje Truus, die in een andere barak met een hardvochtiger verzorgster woonde werd steeds onder de koude douche gezet als ze ’s nachts in haar broek had geplast. Mia en Adrie konden goed handwerken. Hoe ze aan breinaalden kwamen weet Mia niet meer, maar ze trokken al breiend de draden van het deken van hun bed uit en breiden er lekkere warme sokken van. Onder de dekens natuurlijk!

“Op den duur werd het wel koud”, vertelt ze lachend. Ze denkt dat ze op het Boskamp zakgeld kreeg. En suiker. Maar zeker weten doet ze het niet. Ze hielp mee bij het schoonhouden van de barakken en met andere huishoudelijke karwij-tjes. Ze smeerde 42 boterhammen uit één pakje blueband en ze vertelt dat ‘de grote massa’ voldoende te eten en te drinken had. Mia heeft in ieder geval daar geen honger geleden. Eens in de zoveel tijd mochten ze een brief naar hun ouders schrijven. Haar broer Gerrit kwam wel eens op bezoek. Deze broer vertelde Mia, dat ook moeder wel eens op bezoek is geweest.

Hoe het dagelijkse leven er op het Boskamp uitzag daarvan weet Mia niets meer. Vanuit het Boskamp ging ze naar de ULO in Utrecht aan de Hamburgerstraat. Eerst met de tram naar Zeist en vervolgens met de tram naar Utrecht. In de bus trok ze haar lekkere warme groene eenheidsjas uit Amerika uit en ging er bovenop zitten, bang als ze was dat iemand daaraan zou aflezen dat ze van het Boskamp kwam.

Mia nu

“Ik heb geleerd dat alles een doel heeft. Ik heb daar goed kunnen gedijen. Het Boskamp was voor mij een begin van de heling van mijn ziel, die zo beschadigd was. De pijn en het verdriet heb ik verwerkt. Door de foto’s van het Boskamp heb ik weer veel herinneringen terug gekregen. Negatieve en positieve kanten zijn teruggekomen en dan is het goed. De zwarte gaten van die tijd worden gevuld en ik ben er blij om”. Mia heeft vele hobby’s. Ze moet een engelengeduld hebben. Ze maakt prachtige quiltdekens en poppen. “In m’n hobby’s heb ik veel verwerkt”, vertelt ze.

Daarnaast heeft ze ‘een lijntje’, waarmee ze aangeeft een innerlijke stem te horen, die zij volgt en die haar in staat stelt als medium te fungeren. Pas op latere leeftijd is ze zich steeds meer bewust geworden van de dingen die ze innerlijk al wist. Ze is helderhorend, heldervoelend helderziend transmedium/genezeres. Als zodanig heeft ze een praktijk. Ze schildert, groot en klein werk en ze schrijft boeken over haar gave. Ze is er van overtuigd dat haar ervaringen van het zijn van een N.S.B.-kind, haar verblijf op de Mgr. V.d. Weteringstraat, maar ook op het Boskamp nodig zijn geweest om haar als medium te vormen. “Ze hebben me eerst kapot gemaakt en me daarna verheven. Het heeft er aan bijgedragen dat ik ben die ik ben”. Ze kan liefde ontvangen en weer doorgeven.

Netty Krook,

CKDM

Contactgroep Kinderen van Duitse Militairen

Waarheid

“.....er viel een ijzige stilte” en ook wij vielen stil. Ik kreeg het steenkoud terwijl we nog even daarvoor zo van harte gelachen hadden. Een van onze lotgenoten deed haar verhaal. Zij bezocht voor het eerst een bijeenkomst van de club CKDM en vertelde ons over de zoektocht naar haar vader, bezorgden ons daarmee heerlijk vrolijke momenten. Anderzijds werden we ook geraakt door haar ervaringen want zo herkenbaar en pijnlijk.

De ijzige stilte volgde op de vraag die zij als klein meisje had gesteld, aan tafel te midden van grootouders, moeder, ooms en tantes: “Wie is eigenlijk mijn vader?”. Zij durfde jarenlang het onderwerp niet meer ter sprake te brengen.

En ik realiseerde me weer hoe ook ik ze kende die ijzige stiltes. Tegelijkertijd waren ze meer dan stiltes. Ook ik meed in mijn jeugd het onderwerp ‘vader’ als de pest. Uit angst voor de reacties van de familie én omdat ik bang was voor mijn eigen gevoel. Voor die kolkende, alles overweldigende beweging die in mijn binnenste tot leven kwam zodra ik maar dácht aan een gesprek, met wie ook, over het onderwerp. Dat het daar binnen zo te keer ging, dat was het gevolg van een boodschap die ik al heel jong had ontvangen: “papa, vader... Pas op. Schrikdraad! Niet aanraken!” terwijl ik me toch meende te herinneren dat er een vader, een papa geweest was. “Die is dood!”

Het zou een leugen blijken.

Mijn betrokkenheid op waarheid die aan kinderen onthouden wordt komt zeker voort uit mijn ervaringen met leugens. Begin 90er jaren schreef ik een paper over de problemen rond de anonimiteit van de donor die sperma afstaat voor kunstmatige inseminatie. Hier had ik niet te maken met familie, vrienden en bekenden die waarheid achterhielden, verdraaiden of ontkenden. Hier zag ik een overheid die beleid maakte waarin dit zwijgen, het onthouden van waarheid werd gelegitimeerd. Ik pleitte in mijn paper, met uiteenlopende argumenten onderbouwd, voor het recht van de kinderen op hun waarheid. Een van

de argumenten was dat een kind leugens intuïtief voelt. Ik ben van mening dat familiegeheimen niet geheim kunnen worden gehouden in die zin dat misschien wel de inhoud van het geheim verborgen blijft maar niet dát er een geheim leeft. Waardoor naar mijn idee, dat geheim verdergaande negatieve consequenties heeft dan wanneer zorgvuldig en liefdevol de waarheid verteld zou worden.

Een overheid die leugens rechtvaardigt. Ontluisterend idee. Hoezeer ik daar persoonlijk mee geconfronteerd zou worden kon ik op dat moment nog niet bevroeden.

Het zou nog een paar jaar duren voordat ik mijn geboortebewijs onder ogen zou krijgen, vergezeld van de vraag door de ambtenaar hoe het toch kon dat ik de naam van mijn moeder in mijn paspoort droeg? Tja. het leek me eerder zo dat de burgerlijke stand Amsterdam, want daar zat ik, dat beter kon beantwoorden dan ikzelf. En daar kwam het, dat oude boek, uit die speciale kast. Met mijn geboortebewijs uit 1944 waarop, in de marge, te lezen was dat Paul Benndorf mij erkend had als zijn dochter. Dat was tenminste wat de ambtenaar ervan begreep “...als ik tenminste Duits kan lezen, mevrouw”. Dat die geschiedenis afliep met verbijstering van de ambtenaar nadat hij had gehoord van autochtone collega’s dat die Duitse erkenning geen rechtsgeldigheid had, dat hij mij op het hart bleef drukken dat ik dat niet moest accepteren en tot bij het Europese Hof voor mijn erkenning moest pleiten doet hier niet zo terzake. Van belang vind ik dat ik mijn geboortebewijs onder ogen kreeg doordat ik, toeval bestaat niet, een allochtoon ambtenaar had getroffen. Hij was niet op de hoogte van het taboe dat ook bij de burgerlijke stand Amsterdam, rust op onze afstamming. Normaliter worden nooit uit de Duitse kast documenten getoond.

Daarover wilde ik graag met lotgenoten in gesprek en onze bijeenkomst in Utrecht werd besloten met het voornemen om daar over te gaan

(Vervolg op pagina 13)

CKDM

Contactgroep Kinderen van Duitse Militairen

(Vervolg van pagina 12)

praten als wij 5 oktober weer bijeen komen. Ik beloofde rond het onderwerp wat vragen te formuleren wat ik hierbij doe.

Wat vinden wij van de houding van de burgerlijke stand?

Werd mij het recht op eigen waarheid ontnomen?

Of moet ik het zien als een bescherming tegen de waarheid?

Wilde ik wel beschermd worden tegen mijn waarheid?

Werd op die manier niet versterkt wat me door het zwijgen thuis en de omgeving al te verstaan was gegeven; dat ik me moet schamen voor mijn afkomst?

Wie bepaalt eigenlijk die strategie op dat gemeentehuis?

In hoeverre spelen anti-Duitse sentimenten een rol bij die politiek van ontkennen?

Met welk recht? Met welk recht houden ze die kast op slot?

Pleit ik hier voor een openheid die kinderen van Duitse militairen zou kunnen confronteren met een waarheid die zij in het geheel niet vermoeden?

Bestaat dat, kinderen die werkelijk niets gemerkt hebben als gelogen werd? Die nooit voelde; iets klopt hier niet...

En is ook dan niet de vraag gerechtvaardigd of je liever in een aangename leugen leeft dan in een harde waarheid?

Monika Benndorf Peterse.

Onlangs nam Marijke de Noord voor het eerst deel aan een bijeenkomst van CKDM en deed enthousiast haar verhaal over het succes van haar zoektocht, die eigenlijk pas een paar maanden tevoren was gestart. Om andere "zoekers" een hart onder de riem te steken hebben we haar toen verzocht haar verhaal beknopt op papier te zetten. Ongetwijfeld een "succes story" die niet voor iedereen is weggelegd. Toch is haar succes grotendeels te danken aan haar voortvarende aanpak, waaraan we best een voorbeeld kunnen nemen.

Binnenkort kunnen we waarschijnlijk meer melden over andere succesvol verlopen zoektochten.

*Teun van der Vaart
Secretaris CKDM*

Zoektocht naar mijn vader.

In oktober 2001 kwam ik te weten dat mijn vader een Duitse militair was. Toen ik er voorzichtig over begon, gaf mijn moeder mij een vergeelde en dunne gescheurde envelop en ze zei: "Lees dit eerst maar eens, misschien wordt dan alles duidelijker en denk je anders over mij". Ik heb hem mee naar huis genomen en verschillende keren gelezen. De brief was van mijn vader in het Duits geschreven in 1947, toen ik al twee jaar oud was. Op een visitekaartje stond een volledig adres in voormalig Oost-Duitsland en zijn functie.

Ik heb aan mijn moeder gevraagd of ze het goed vond dat ik op zoek ging, ze had geen bezwaar, maar ze wilde er eigenlijk niet veel mee te maken hebben en toen ik vroeg of ze zich nog verschillende dingen herinnerde, zei ze dat alles al zo lang geleden was.

Hoe moest ik dit nu aanpakken? Ik moest het eerst even verwerken en na wat nadenken kwam ik op het idee om het instituut voor oorlogsdocumentatie te bellen en daar gaf men mij de telefoonnummers van de werkgroep Herkenning en van het secretariaat van CKDM, Zo kwam ik in contact met de secretaris, de heer van der Vaart en deze adviseerde mij om gewoon een brief te

(Vervolg op pagina 14)

CKDM

Contactgroep Kinderen van Duitse Militairen

(Vervolg van pagina 13)

schrijven naar het adres, waarin je uitlegt waarom je schrijft. Ondertussen was het al bijna december met de feestdagen en ik liet het rusten tot na de jaarwisseling.

Begin januari heb ik op internet in het Duitse telefoonboek de naam en plaats opgezocht die op het kaartje stond en er waren 3 mensen met dezelfde achternaam. Die heb ik een standaardbrief geschreven met de vraag of ze misschien familie waren van degene die ik zocht. Bij alle drie heb ik onderaan de brief gezet dat de anderen een kopie gekregen hadden. Ook heb ik de instantie waar mijn vader werkte een brief geschreven met het verzoek of men de gezochte persoon kende.

Ongeveer 20 januari jl. kreeg ik bericht van één van de geadresseerden, die meldde dat hij geen familie was, maar dat hij wel voor mij wilde zoeken. Om mij beter te kunnen helpen, wilde hij weten wie ik was en waarom ik die persoon zocht. Op hoop van zegen heb ik begin februari toen maar plompverloren geschreven dat de gezochte persoon mijn vader is. Begin maart kreeg ik antwoord dat er een dochter in dezelfde plaats woont en dat ze graag met mij in contact wilde komen. Haar adres stond onder aan de brief. Dus heb ik een neutrale brief naar mijn halfzuster geschreven, die ondertussen al 78 jaar bleek te zijn.

Eind maart kreeg ik een enthousiaste brief terug met de mededeling dat ze wel zeer verrast was en de rest van de familie ook, ze heeft ook nog een oudere broer en mijn vader was 20 jaar geleden overleden. Verder vertelde ze nog hoeveel kinderen ze heeft en hoeveel haar broer heeft en dat ze me graag binnen niet al te lange tijd wilde ontmoeten. Het adres van de broer schreef ze ook en dat hij binnenkort jarig zou zijn. Dit had ik dus nooit verwacht. Ik dacht: "ik stuur hem een kaart en dan zien we wel weer."

Begin april kreeg ik een e-mail van een voor mij onbekende persoon, die vertelde dat ze de jongste dochter van mijn halfzus is en in de jaren 90 al drie keer ik Slagharen is geweest (ik woon in Emmen) en als ze toen geweten had, dat er nog een tante in de buurt was, enz. enz. Ze moest

mij nodig eens ontmoeten. Alles heel enthousiast.

Ik heb maar weer terug gemaaild dat ik ook wel benieuwd ben om ze te zien. Niet lang daarna weer een mail van haar.

Op 9 april belt er een Duits sprekende mevrouw op en zegt dat ze de dochter is van mijn halfbroer en dat zij en haar vader verschillende keren geprobeerd hebben om mij te bellen en of het goed is dat ze nu haar vader belt om te zeggen dat ik thuis ben, dan kan bij contact opnemen. Ik zeg dat het goed is en binnen 5 min, gaat de telefoon weer en mijn halfbroer aan de lijn om te bedanken voor de leuke kaart en of ze binnenkort niet eens op bezoek kunnen komen. Het kan alleen maar in een weekend, want hij is slecht ter been en rijdt niet meer auto en zijn dochter moet dan met hem mee en die kan alleen maar in het weekend. Ik vind het een prima idee en hij vraagt of het komend weekend past. Het overdonderde mij een beetje, maar ik had dat weekend niks, dus heb ik "Ja" gezegd.

Het weekend van 13/14 april zijn ze geweest, broer, dochter en schoonzoon en ik werd omhelsd of ik de verloren zoon was of zo. We hebben honderduit gekletst, foto's bekeken en gemaakt en er staat deze zomer een familiereünie op stapel met ons drieën (mijn 2 dochters en ik) als Nederlandse familieleden als middelpunt. Ik heb gevraagd hoe de andere familieleden reageerden en mij werd verteld dat iedereen enthousiast is en zeer benieuwd om ons te zien.

Af en toe moet ik eens even diep ademhalen om het te verwerken. Zoveel enthousiasme had ik echt helemaal niet verwacht.

Marijke de Noord

**Het secretariaat van de CKDM,
Contactgroep Kinderen van Duitse Militairen, is per 1 mei verhuisd naar:
Zwarte Dijk 18, 5121 ZB Rijen.**

Tel.: 0161-220878

De derde generatie

Interview met Theo de Graaff, psychiater, over de derde generatie.

Wendela Weidema is de afgelopen maand op bezoek geweest bij Theo de Graaff, psychiater met een vrijgevestigde praktijk sinds 1981 in Alphen aan de Rijn. Hij benaderd de problematiek van zijn cliënten vanuit een transgeneratieel perspectief, dit is ook het thema van zijn proefschrift "Trauma and psychiatry".

U werkt o.a. met mensen die psychische problemen hebben ten gevolge van de Tweede Wereldoorlog?

Ja, zowel de eerste als de tweede generatie en uiteraard ook wel de derde generatie, hoewel die zich meestal niet zo noemen, ze herkennen dat niet als zodanig, maar dat wordt in de loop van het gesprek vaak duidelijk. Dan komen ze met klachten van depressieve aard, opvoedingsmoeilijkheden of huwelijksmoeilijkheden. Maar omdat ik altijd transgeneratieel werk, komt dat er dan uit.

Heeft u zelf ook een oorlogsachtergrond?

Ja, ik ben van 1967 tot 1979 in Israël geweest, dus 12 jaar, daarvan 7 jaar in het Israëlijs leger, zelf ben ik van gemengd joodse huize, mijn moeder is jodin. Haar ouders, zuster en diens kinderen zijn omgekomen.

In Israël ben ik me pas in de problematiek gaan verdiepen, in 1975 verscheen mijn eerste artikel over de joodse tweede generatie. Er was gebleken dat heel veel soldaten die naar de polikliniek kwamen met klachten, vaak ouders hadden die of in een concentratiekamp waren geweest of daar familie hadden verloren. Ik ben toen eigenlijk voor het eerst een verband gaan leggen daartussen. Er was in 1973 al een keer over gepubliceerd, in de zestiger jaren hadden de psychoanalyticus in Israël dit al enigszins getoond. Zij hadden gemerkt dat er veel traumatisch materiaal van ouders bij de kinderen in de zittingen naar voren kwam.

Hoe werkt transgeneratiele overdracht?

Er is weinig studie gedaan over de exacte mechanisme's, het hangt af van het kader waarin je werkt. Zelf ben ik overtuigd geraakt dat het identificatiemechanisme's zijn. Om een voorbeeld te geven:

Het was voor de ouders heel erg traumatisch dat hun zonen in het leger gingen in Israël, omdat het als het ware de eerste scheiding was tussen hen en het kind en dat leek dan vaak op de scheiding die ze zelf met hun eigen ouders hadden gehad. Je kunt je voorstellen, dat die mensen bijvoorbeeld zelf tijdens de oorlog uit Warschau in de bossen waren gevlucht en de ouders in het ghetto achterlieten, waarna de ouders omkwamen en zichzelf bij de partizanen een heel andere levenswijze moesten hebben, van orthodox joods naar plotseling "los van God", bij wijze van spreken. Dit ging met heel veel schuldgevoelens gepaard.

Als hun kind dan de leeftijd bereikte, die ze zelf toen hadden, barstte de hel los, ook bij henzelf. Dit uitte zich bij de ouders dan in bijvoorbeeld plotselinge suikerziekte of hartproblemen. Hiermee kreeg het kind de boodschap, niet eens met zoveel woorden, maar het werd wel duidelijk: "Don't leave us". Eigenlijk betekende de zelfstandigheid van het kind voor de ouders dat zij nou om zouden komen. Dus het kind kreeg de boodschap "jouw brood is

mijn dood", zoals ze het zelf naar hun eigen ouders gevoeld hebben.

Dus als ik het op mezelf betrek, mijn moeder was 9 jaar toen de oorlog begon en 14 jaar toen hij afliep. Toen ik zelf in deze leeftijdsfase was had ik het gevoel of mijn moeder er niet meer voor me was.

Ja, de ouder laat dan met het kind gebeuren wat hem of haar zelf is overkomen, dus plotseling is ze er niet voor u en dat is dan in de leeftijdsfase dat bijvoorbeeld haar ouders geïnterneerd waren of weg waren.

Zou je kunnen zeggen dat als de problematiek niet verwerkt is je een soort herhaling krijgt in de volgende generatie?

Ja, er is wel iets verschil tussen de joodse generatie en de kinderen van "foute" ouders. Namelijk bij de Joden is er een vorm van verwerking geweest, in de eigen groep, maar lang niet genoeg hoor, want iedereen kent het begrip "de samenzwering van het zwijgen", maar bij de kinderen van NSB ouders is er vaak het probleem van de schaamte en de schuld, ze kunnen er met niemand over praten.

Ja, dat is zo, vaak hoor je van de mensen van de derde generatie dat ze last hebben van plaatsvervangend schuldgevoel, ze voelen zich over het algemeen snel schuldig, rationeel weten ze misschien nog dat het onzinnig is, maar het zit in het gevoel, idem dito met schaamtegevoelens.

Zeker, vooral de schaamte is mij opgevallen.

Dat heeft waarschijnlijk te maken met dat het een door de maatschappij verworpen groep is.

Ja, er is ernstig gediscrimineerd.

Ik merk wel van de mensen van de derde generatie dat ze door dit feit afhaken, ze komen wel even, maar eigenlijk willen ze er liever niets mee te maken hebben, omdat het zo'n tabegroep is. Dus dan komen ze toch eigenlijk niet aan delen van verwerking toe door die schaamte, doordat die schaamte ergens woekert.

Ik denk ook dat het te maken heeft met dat als de kinderen van de derde generatie ermee thuis komen ze op een muur van verzet stuiten. Onze belangrijkste bondgenoot in het werk zijn eigenlijk de ouders, die het goed vinden en via het kind die verwerking willen doen. Maar het grootste verzet komt ook altijd van die ouders.

Ja, want het is te confronterend, ze hebben hun pijn verborgen willen houden om toch nog een normale opvoeding te kunnen geven en dan trekt ineens die derde ge-

(Vervolg op pagina 16)

De derde generatie

(Vervolg van pagina 15)

neratie aan de bel, dat is dan teveel.

Ja, net alsof ze het toch niet goed gedaan hebben.

En ze mogen vaak al geen fouten maken van zichzelf.

Ja, dan krijg je "foute foute" ouders, dat klinkt wat cynisch, maar dat is het.

Dat is voor de derde generatie ook weer een probleem, want de wortels van de problemen zijn al zo diffuus en dan krijg je ook nog een keertje dat je niet serieus wordt genomen, je wordt echt afgescheept terwijl je al zo zoekende bent waarom je niet goed functioneert.

Dat is het sterkst aanwezig bij de derde generatie. Ik heb een geval voor ogen :

Een dochter waarbij de grootouders van moeders kant fout waren in de oorlog, ze zijn geïnterneerd geweest. Het meisje klaagt erover dat haar moeder haar helemaal heeft losgelaten. Hetzelfde wat haar moeder is overkomen in de oorlog. Als ze bij haar moeder komt hiermee, de ouders hebben meegewerkt aan de therapie, dan ontkende de moeder nog het sterkst, want het is voor de tweede generatie heel erg om de eigen ouder af te vallen. De schaamte was al zo groot in de oorlog, ze heeft gezien hoe haar eigen moeder werd kaalgeschoren. Dus als de dochter gaat vragen lijkt het of haar eigen moeder weer in haar hemd wordt gezet. Dat maakt waarschijnlijk dat de schaamte zich versterkt door de generaties heen.

Dus dan wordt het plaatsvervangend schuldgevoel sterker door de generaties heen?

Ja.

Maar hoe leeft dat dan bij de derde generatie, als het bij de tweede al versterkt, want dat gaat een eigen leven lijden.

Bij de derde generatie zie je vaak echte breuken met de ouders optreden, bijvoorbeeld veel agressiviteit bij een vader wiens vader fout was geweest. Deze vader had een ontzettende minachting voor zijn eigen vader door diens keuzes in de oorlog, mede aangewakkerd door zijn schoonvader, die zijn vader de toegang tot zijn huis had ontzegd. Bewust dacht deze man, mijn vader is een klootzak, maar onbewust voelde hij zich enorm schuldig en werd hij die klootzak voor zijn kinderen, hij stond als het ware plaatsvervangend terecht. Ik heb hier in mijn proefschrift over geschreven.

Het kan ook zijn dat de ouder het gedrag van de eigen vader steeds goed wil maken. Dan krijg je een tweede generatie die ontzettend zijn best doet, zo erg dat de kinderen er wat van krijgen.

Wat kan een kind krijgen als de ouders overdreven proberen te compenseren?

Bijvoorbeeld een vader, waarvan de vader in een jappenkamp heeft gezeten en ernstig is mishandeld. Hij had in Burma aan de spoorweg moeten werken tijdens de oorlog, bij zijn thuiskomst werd hij jaloers op zijn eigen zoon omdat hij door wilde leren. Om het gedrag van zijn vader

goed te maken keerde hij het gedrag van zijn eigen vader om. Deze vader was te zorgzaam, als zijn zoon examen moest doen ging hij bij wijze van spreken met hem mee. Er werden geen grenzen gesteld aan de zoon, hij was de koning. Deze jongen werd psychotisch.

De genezing vond op een merkwaardige manier plaats. Nadat de ouders weer eens bij me waren geweest, had de zoon thuis de hele boel op een psychotische manier overhoop gehaald. De vader, die bij de marine was geweest en erg veel moeite had om bij een psychiater te zitten, werd zo verschrikkelijk kwaad dat hij voor het eerst zijn grens aangaf en de jongen naar boven stuurde. Terwijl de jongen naar boven liep was de psychose weg, eindelijk werd de grens gegeven.

Bij de tweede en derde generatie heb je twee soorten ouders, de ouders die als het ware het fout zijn van de eigen ouder met kracht moeten ontkennen voor zichzelf. Niet het fout zijn an sich, maar ook wat er is gebeurd na de oorlog, want er is heel erg huisgehouden. Het kind moet dan ook ontkennen dat er wat is, de ouder doet dan verkeerde dingen, maar het kind mag dan niks zeggen. Of je hebt ouders die absoluut geen grenzen durven geven, ze zijn dan bang om fouten te maken en te behoedzaam. Ik noem dat de "doorprojectie van het kritische kind", het zogenaamde kritische kind wordt teveel met handschoentjes aangepakt, het kind krijgt het gevoel of hij de ouder wat aandoet, want als hij wat doet ziet hij de ouder in elkaar krimpen, alsof hij papa of mama aanvalt, daar krijgt het kind vaak heel veel stoornissen van. Er wordt destructiviteit op het kind geprojecteerd. Als je bezig bent steeds boze geesten te bezweren, dan roep je ze juist op omdat het kind er heel angstig van wordt.

Wat kunt u nou aanraden als hier sprake van is?

In de eerste plaats begrijpen hoe het werkt. Ik denk dat in de huidige psychiatrie deze problemen niet meer onderkend worden, dat er psychiatrische ziekten kunnen ontstaan door dit soort dingen. Men is bezig met stofjes in de hersenen, met hersenchemie, terwijl het probleem zit in de emoties, in de verstoorde ouder-kind relatie.

Bij Herkenning wordt de derde generatie vaak niet serieus genomen door de tweede generatie.

"En jullie moesten eens weten wat wij hebben meegeemaakt, jullie zijn met de gouden lepel geboren"! Dat is hetzelfde wat de eerste generatie tegen de tweede heeft gezegd en zeker bij de Joden. "Jij weet niet wat het is om geen eten te hebben". Dit zegt de tweede ook weer tegen de derde.

Dus dat is ook transgenerationeel?

Ja, door identificatie met de eigen ouder, de identificatie is een heel centraal begrip hier.

Ik heb een dochter, ik vraag me af hoe ik het weer doorgeef, ik heb het wel proberen te ontrafelen en er naar gekeken, maar met mijn moeder is het heel moeilijk om werkelijk over dit onderwerp te praten, dus wat doe ik

(Vervolg op pagina 17)

De derde generatie

*(Vervolg van pagina 16)
weer?*

Als je het herkend en als je ermee bezig bent het te verwerken dan geeft het bij de kinderen verder geen problemen.

Wat raad u aan als ouders absoluut niet willen meewerken, want eigenlijk is het het beste om gezamenlijk in therapie te gaan?

In elk geval de ouders te zien, zodat het kind als hij bij mij zit niet het gevoel heeft dat hij een contractbreuk met de ouders maakt, dat hij de ouders verraad. Het probleem is ook nog eens dat de ouders zo ontzettend hun best hebben gedaan, als je nu met mishandelende ouders te maken hebt, maar zelfs dan verluld het kind zijn ouder niet makkelijk, iets makkelijker misschien. Als de ouder zo lief is geweest, maar zo verschrikkelijk onzeker, hoe zeg je dat. Durf je te zeggen "je bent wel schattig, maar het lijkt wel dat je me wilt opslokken", dat is heel moeilijk om te zeggen.

U ziet de familieleden dus onafhankelijk van elkaar?

Ja, en het komt er een keer van dat je met elkaar zit, ik ben dan een soort vertaler, dan heb je dus vertrouwen in mij. Vroeger maakte men vaak de fout dat men de familieleden direct bij elkaar zette, zonder in de gaten te hebben hoe ingewikkeld en diepgaand die angsten zitten. Plotseling werd dan bijvoorbeeld het kind dat psychotisch was nog psychotischer en dan ging iedereen op de rem staan. Ze vonden dat dan veel te gevaarlijk en wilden liever dat het kind medicijnen kreeg. Dit is een belangrijke reden waarom men deze lijn verlaten heeft.

Omdat het kind te psychotisch werd?

Ja, of bij delinquente kinderen of ernstige drugsverslaving. Het kind gaat dan ageren om de ouders te beschermen tegen de hulpverlening.

Op wat voor een manier?

Door zo gek te gaan doen dat iedereen naar het kind gaat kijken. In Israël heb ik eens een kind behandeld dat een tic had. Hij was al overal geweest voordat hij bij mij kwam. Ik begreep het ook niet helemaal totdat ik die jongen met zijn vader zag. Die vader zag eruit als een soort zwerver, als een bedelaar. Ongeschoren, tanden uit zijn mond, open gulp. Als die jongen met vader op straat loopt dan schaamt hij zich zo verschrikkelijk, dat hij liever heeft dat ze naar hem kijken, vandaar die tic, dat haalde de aandacht van vader af. Een kind is veel meer bezig met de ouder dan de ouder vermoed, de Hongaarse psychoanalyticus Nodge, die nu in de Verenigde Staten werkt, heeft ontdekt hoe enorm loyaal een kind naar zijn ouders toe is. Het kind is helemaal bezig met het geluk van zijn ouders, als je dat weet, krijg je een ander soort aanpak.

Hoe kan zo'n kind dan bij zichzelf gebracht worden?

Vooral als ouders niet aan zichzelf willen werken, als kind kun je toch niet het geluk van je ouders bewerkstelligen?

Je krijgt ook vaak nog dat de broers en zusters zich

rondom de 'aangevallen' ouder scharen. Het kind kan dan helemaal in de ban worden gedaan. In het begin wil ik dus altijd de broers en zussen zien. Het gaat er dan om dat aan de kinderen duidelijk wordt gemaakt dat, ondanks dat er één patiënt is, de ouders hulp nodig hebben. Ik keer het om.

De broers en zussen worden dan een team?

Ik denk dat het heel belangrijk is, als er mensen van de derde generatie bij jullie komen, dat de broers en zusters daarover worden ingelicht.

Als er sprake is van een psychose, waar de hele familie last van heeft, is het duidelijk dat er wat aan de hand is.

Als dit niet het geval is, wordt het moeilijker, mensen komen vaak pas in beweging als de nood aan de man is.

Het allerbelangrijkste is voorlichting, bijvoorbeeld een brochure waarin op een oudervriendelijke manier wordt beschreven hoe problemen van nu verband kunnen houden met ernstige voorvallen uit de jeugd van ouders en grootouders, waar te weinig over gepraat wordt.

Het is vaak zo dat er maar één uit de familie aan de bel trekt.

Ja, de klokkenluider, die krijgt alles over zich heen, de woede van de omgeving als je iets aanboord wat waar is, maar er eigenlijk niet mag zijn.

Hoe ga je met die woede om, want je bent heel kwetsbaar in je eentje.

Het is belangrijk dat er iemand is die weet hoe het is, bijvoorbeeld een hulpverlener. Mijn advies is, als je het kunt, geen contact te verbreken maar beleefdheidsbezoeken blijven afleggen.

Voor de goede vrede?

Nee, voor de goede orde, want tijdens deze bezoeken mag er best wat gezegd worden. Er staat: "Eert uw vader en uw moeder", en niet hebt uw vader en moeder lief. Dit werkt op een gegeven moment het beste.

Dus wel dingen zeggen, maar met behoud van respect.

Ja, ik raad ook wel de interview techniek aan. Altijd beginnen met iets geliefds, hoogtepunten uit het leven van de ouder, bijvoorbeeld je eigen geboorte. Dan komt moeder op de praatstoel en vandaar uit kun je met haar in gesprek komen.

Nog een ander voorbeeld: De vader is in de oorlog fout geweest en geïnterneerd. Na de oorlog is er een sfeer in huis van een op zijn tenen lopende vader en een moeder die er voor zorgt dat de bom niet barst. Vader, in zijn schande, kan vaak heel agressief zijn, vooral als hij ontzien wordt door moeder en niet tegengesproken. Één van de grootste kwalen die ik in mijn vak tegenkom is het medelijden van vrouwen met hun man, terwijl de man er veel meer aan zou hebben als zijn vrouw hem tegenwicht gaf. Het kind, hier tweede generatie, voelt wel dat er iets niet deugt, maar mag absoluut niets zeggen. Het mag

(Vervolg op pagina 18)

De derde generatie

(Vervolg van pagina 17)

ook niet de pest hebben aan zijn ouders waardoor hij het juist krijgt, maar het moet verdringen. Vaak blijven dit soort ouders heel krampachtig bij elkaar en mag er niets naar buiten lekken. Het kind groeit op met een soort ouderhaat. Als dat kind zelf ouder wordt projecteert hij diezelfde ouderhaat in zijn eigen kinderen. Dus die mensen van de tweede generatie lopen met het gevoel rond dat hun kinderen niet van ze kunnen houden en zijn stomverbaasd als het tegendeel blijkt. Als je ouder hiermee rondloopt neemt hij automatisch afstand van je. Op het moment dat je dus laat merken dat je veel om haar geeft, komt ze met een ervaring in contact die ze helemaal niet kent. Dat kan aanleiding geven tot hele paradoxale en negatieve reacties en dan moet je gewoon durven zeggen: "Ja mam, jij kan helemaal niet geloven dat wij van je houden. Je vindt dat hartstikke gek en omdat je niet altijd van je eigen moeder hebt kunnen houden denk je dat wij dat ook niet kunnen". Als je als groep er een soort vak van gaat maken ouders te helpen, "ze weten het niet maar ze hebben het het hardste nodig", dan krijg je die omkering, die is wel grappig.

Maar is dat de bedoeling, is dat een gezonde situatie?

In sommige gevallen kan het niet anders, dan pas komt het kind verder. Het is niet zo dat je het kind verantwoordelijk maakt voor die ouders.

Want vaak heeft het kind zich in haar jeugd al zo verantwoordelijk gevoeld.

Ja, dan wordt het kind soms de ouder van de ouder.

Dan wil je juist dat verantwoordelijkheidsgevoel niet meer.

Klopt, die verantwoordelijkheid is vaak uit schuldgevoel geboren: Als ik nou geef wat ik niet krijg dan lijkt het toch of ik het nog krijg. Dat is die rolomkering. Ik weet heel goed wat je bedoelt, dat is ook één van de eerste dingen die ik hoor: "Nee, ik wil niet meer verantwoordelijk zijn voor mijn ouders"! Dan leg ik uit dat dat heel goed is dat je dat zegt, maar jij komt toch nooit van je ouders af voordat je zelf het gevoel hebt dat je er alles aan gedaan hebt. Misschien ben je tot nog toe veels te nederig geweest, je verantwoordelijk voelen wil niet zeggen dat je je ouders ontziet, soms als je van iemand houdt, uit het zich daarin dat je zo iemand goed de waarheid zegt

Er is en enorm probleem met de algemene verwerking van de oorlog.

Ja, ik weet zeker dat als je in de drugscene gaat kijken je veel kinderen en kleinkinderen tegenkomt van foute ouders, joodse ouders of andere oorlogsachtergronden.

Wendela Weidema

Op de rand van het toelaatbare?

J.L. Heldring

Nietzsches denken „beweegt zich altijd op de rand van wat nog gedacht kán en mág worden”, schrijft Ger Groot in een bespreking van de vrijdagse boekenbijlage van deze krant van 19 april (NRC-pm) Een uitspraak die, ook los van Nietzsches denken, vragen opwerpt. Immers, zijn er wel grenzen aan wat gedacht kan en mag worden?

Ja, misschien zijn er grenzen aan wat er gedacht kán worden, met andere woorden: aan het menselijk denkvermogen. Een anekdote komt mij voor de geest, die ik om de een of andere reden associeer met de filosoof Leonard Polak (1880-1941): is het denkbaar dat God een steen maakt die zo zwaar is dat hij hem zelf niet kan optillen?

Maar zijn er ook grenzen aan wat gedacht mág worden? Zo ja, dan worden er van buiten grenzen aan het denken gesteld, ethische of politieke grenzen.

Hier denken we aan het antwoord dat de communistische schrijfster Anna Seghers (1900-1983) gaf toen zij geconfronteerd werd met Stalins liquidaties van oude bolsjewisten: „Ik verbied mijzelf met succes daarover na te denken.”

Hier worden weliswaar van binnenuit, namelijk door de denker zelf, grenzen aan haar denken gesteld, maar haar motieven zijn in dit geval niet eigen aan haar denken, maar vloeien voort uit andere aandrift: een morele of politieke. Overbekend zijn natuurlijk de grenzen die een politiek regime of een kerk stelt aan wat er gedacht mag worden.

Maar Ger Groot dacht, toen hij schreef over de grenzen van wat gedacht mág worden, kennelijk eerder aan ethische grenzen die de denker zichzelf oplegt, waardoor hij zichzelf verbiedt verder te denken en dus een soort zelfcensuur praktiseert. Een voor een filosoof moeilijk verdedigbaar standpunt, dunkt me. Dit alles dient als een enigszins uit de hand gelopen inleiding tot een soortgelijk probleem, dat vooral in Duitsland druk besproken wordt: mogen Duitse schrijvers wel schrijven over het oorlogsleed dat de eigen bevolking vooral in de laatste maanden van de oorlog heeft doorstaan? Relativeren ze daarmee niet het leed dat de Duitsers anderen, en in de eerste plaats de joden, in die oorlog hebben aangedaan? Ja, pleiten ze daarmee hun eigen volk niet vrij?

Het doet enigszins denken aan de Historikerstreit die vijftien jaar geleden uitbrak, nadat de historicus Ernst Nolte een causaal verband had gesuggereerd tussen Stalins Goelag en Hitlers Endlösung. Hitler,

(Vervolg op pagina 19)

Op de rand van het toelaatbare?

(Vervolg van pagina 18)

die het bolsjewisme als een joodse samenzwering zag, zou door Stalins massaliquidaties op het idee zijn gekomen een radicaal einde te maken aan alle joden. Die suggestie werd niet zozeer op haar waarheidsgehalte getoetst als wel als een poging tot ontlasting van Duitse schuld gezien.

Nu echter gaat het niet om wetenschap, maar om literatuur. De discussie over de toelaatbaarheid van literaire onderwerpen bestond al, maar werd aangewakkerd door Günter Grass' laatste boek, *Im Krebsgang*, dat gaat over de torpedering door een Russische onderzeeboot van een Duits schip met negenduizend man, voornamelijk civiele vluchtelingen uit het door de Russen al grotendeels veroverde Oost-Pruisen.

Nu zal het wel aan Grass' onbetwistbaar linkse sympathieën te danken zijn dat hij door de kritiek niet al te hard ervan beschuldigd is geweest met zijn boek over een oorlogshandeling die negenduizend Duitsers (voornamelijk vrouwen en kinderen) het leven heeft gekost, de Duitse oorlogsmisdaden heeft willen vergoelijken, maar ongemakkelijk voelden sommige politiek-correcte critici zich wel. Kon dat wel? Mag een schrijver en vooral een Duitse schrijver wel overal over schrijven?

Minder geremd voelde de kritiek zich tegenover minder bekende (en ook misschien minder linkse) schrijvers, die geschreven hadden over de verhouding van een jonge Duitser met een oudere vrouw die later bleek bewaakster in een concentratiekamp te zijn geweest (moest hij die vrouw daarom minder dankbaar zijn voor de vreugde die zij hem geschonken had?); over de bombardementen op een Duitse stad, gezien door de ogen van een kleine jongen; over de onderduik van een joodse musicus in Berlijn, waaraan ongeveer vijftig Duitsers hadden meegeholpen.

Zijn zulke thema's taboe omdat ze de Duitsers van vandaag wel eens een goed gevoel over hun nationaal verleden zouden kunnen geven? Doen zij af aan de Duitse schuld tegenover, vooral, de joden? Moeten ze daarom maar liever verzwegen worden? Moet in zulke romans de zwartheid van de romanfiguren die nazi zijn, niet nog eens extra aangezet worden, teneinde alle misverstand te voorkomen? (Dit laatste is het spiegelbeeld van de eis van de 'positieve held' die de sovjetkritiek altijd aan de romanschrijver stelde.)

Daar kunnen de vragen tegenover gesteld worden: is er een objectieve maatstaf waaraan leed moet voldoen om als leed te kunnen gelden? Of is leed een puur subjectieve belevenis en is de lijder de enige die over de mate ervan kan oordelen? Zijn, met an-

dere woorden, voor de romanschrijver de verschrikkingen die een kleine jongen in een gebombardeerde stad beleeft, minder interessant (in de zin van: minder toelaatbaar als thema) dan de verschrikkingen van een joods kind in Auschwitz?

Dat Duitse critici met dit probleem worstelen en dan tot resultaten komen die met eigenlijke literatuurkritiek weinig te maken hebben, is nog wel begrijpelijk, maar wanneer Zwitserse critici de zedenmeester gaan uithangen wat sommige hunner gedaan hebben ten aanzien van die Duitse boeken dan wordt het moeilijker te slikken.

De Nederlandse lezer is dit probleem bespaard gebleven. Hier is het probleem eerder: mogen we 'foute' schrijvers nog wel lezen en, sterker nog, waarderen? Maar aangezien het 'foute' milieu hier niet veel kwaliteit heeft opgeleverd een equivalent van de Noorse Nobelprijswinnaar Knut Hamsun, die ook 'fout' was, is er niet geldt die vraag eerder buitenlandse schrijvers.

Mogen we bijvoorbeeld Louis Ferdinand Céline (die een rabiate antisemiet, maar een begenadigd schrijver was) lezen? Of de filosofen Heidegger en Carl Schmitt, beiden nazi? Of Eugène Ionesco, Mircea Eliade en Emile Cioran, die in hun jeugd lid waren van de al even antisemitische Roemeense IJzeren Garde? Den Uyl vond het al ongepast dat zijn partijgenoot Mitterrand, wanneer hij in Duitsland was, op bezoek ging bij Ernst Jünger (die overigens geen nazi was geweest). Laat kwaliteit het doorslaggevende criterium zijn.

Copyright: Heldring, J.L. NRC 30 mei 2002

Feest

Wink Abbink, zoon van een verzetsstrijder, organiseerde op 5 mei een feestavond voor verschillende 'kinderen en kleinkinderen van de oorlog'. Monika Benndorf Peterse beleefde de avond mee. Hieronder geeft zij een impressie.

Met dank aan Wink Abbink voor zijn initiatief

Ik zag de uitnodiging voor het bevrijdingsfeest in Het Bulletin. Een prachtig initiatief vond ik maar bij Landmark Education had ik het beeld van grote zalen vol mensen die, aangemoedigd door bevlogen voorgangers, bekentenissen doen. Amerikaans, dat was ook mijn associatie.

Wat het een met het ander van doen zou hebben, de Landmark Education met het feest, zou ik, zo liet het zich aanzien, niet gaan ontdekken.

Ik wilde immers 29 april voor twee weken naar Duitsland vertrekken. Maar op 29 april werd mijn oom, die ik als substituut vader had ervaren, in Moscovia gecremeerd. Eerder die dag werd een gedachtenisdienst gehouden in de Rooms Katholieke kerk te Tiel. Wij, familie, verzamelden ons in het portaal van de kerk en de klank van de doods-klokken bracht ze terug. Mijn jeugdijaren. Ik groeide op als kind van een meisje uit Tiel dat verkering kreeg met een Duitse soldaat. Bij de condoleance was ik voor velen 'de dochter van...'.
Ik had een paar dagen bij mijn tante gelogeerd en toen ik de 30^e april thuiskwam wist ik enige dagen rust nodig te hebben.

Dan zou ik eventueel ook naar Het Bevrijdingsfeest kunnen?!

Als ik dan een overlijdensbericht ontvang van de echtgenote van een oud collega, 49 jaar, neemt de rouw sterk toe, dan maar niet naar het feest?

Donderdagavond 2 mei zal het t.v. programma Rondom Tien de vraag behandelen: moeten wij Duitsers officieel als genodigden toelaten bij de dodenherdenking op de dam, 4 mei?

Het programma is me te laat op de avond, ik ben immers aan het bijkomen, uitrusten, en dus neem ik het op.

Vrijdagochtend 3 mei kijk ik naar de Rouwdienst in Erfurt en alle tranen die de afgelopen dagen hun weg naar buiten nog niet hadden weten te vinden lijken een marathonloop te zijn begonnen die zijn weerga niet kent. Tachtigduizend mensen staan daar bijeen om gemeenzaam uiting te geven aan hun verdriet. Geen beschuldigingen aan het adres van de dader, geen roep om wraak, geen uitingen van rancune noch wrok, zelfs de verbijstering die alom de emoties beheerst had was niet meer aan de orde. Ik zag een diep doorvoeld en respectvol verdriet. Door allen gedeeld, door velen zo integer en wondermooi vormgegeven. Wat mijn 'vader'land liet zien was voorbeeldig, ik voelde me trots en ik wist me geen raad.

Aan het eind van de middag bekijk ik dan Rondom Tien.

Nee, Duitsers horen niet aanwezig te zijn op 4 mei.

Wij, Hollanders, herdenken ónze slachtoffers!

Wat me nu precies zo'n zeer doet, ik heb het niet onmiddellijk helder. Het zal de combinatie van factoren geweest zijn waardoor ik met een stijgend gevoel van hulpeloosheid, onmacht en boosheid zat te kijken. Oh, moederland,

schaam je.

Nee, Nederland is niet verzoend met de Duitsers! Integendeel!

Nog is niet begrepen dat bevrijding en vergeving synoniem zijn, zonder vergeving geen bevrijding!

De vierde mei wordt een loodzware dag die, na een lange diepe nachtrust, een lichte vijfde mei ochtend brengt.

Uitgerust vertrek ik richting Soest, richting feest.

Niet zozeer om het feest, vooral omdat na de ervaringen van de afgelopen dagen het initiatief me zo veel waard is. Als ik dan als enige de CKDM club blijkt te vertegenwoordigen ben ik extra blij dat ik toch ben gegaan.

Daarbij komt dat we al snel met elkaar in gesprek raken, beginnend met ons voor te stellen; Hallo, ik ben kind van.... Die openheid deed me goed. Ontspannen sfeer. Elkaar verstaan juist daar waar niet gesproken wordt, waar woorden toch altijd tekort schieten.

Aanwezigen, we waren een kleine groep, 20 tot 30 mensen, konden wanneer zij dat wilden, achter een microfoon vertellen wie zij waren en waarom zij deelnamen aan het feest. Het was ontroerend door de herkenbare diepe emoties die ik zag en deelde. Ik heb niet met iedereen gesproken, daar was geen gelegenheid toe, wel kan ik hier herhalen dat ik nog steeds vind dat we de avond van de vijfde mei 2002 moeten zien als de eerste bijeenkomst van wat een mooie traditie zou moeten worden, die wat mij betreft een plaats als het Kröller-Müller waardig is! Een bevrijdingsfeest waarin alle tegenstellingen, die zo dikwijls aan de basis liggen van tweedracht, strijd en oorlog, worden overwonnen en worden getransformeerd in een besef van niet te ontkennen onderlinge verbondenheid tussen alle mensen, tussen mij en mijn burens, waar ik me ook bevind.

De discussie rond de vraag of de Duitsers op de vierde mei bij de herdenking etc. zou niet vlak voor die herdenking gehouden moeten worden, zo werd opgemerkt in het t.v. programma.

Laat ze daar dan eens in alle rust mee door gaan, zoals wij nu door moeten gaan met het ontwikkelen van plannen, etc. voor Het Bevrijdingsfeest 2003 met minstens twee keer zoveel deelnemers als in 2002! Nee, dat is te weinig, het gaat groots worden met veel meer mensen dan 50 want... bevrijding is niet alleen vergeving, het is ook wandelen over de regenboog en wie wil dat niet?

Monika Benndorf Peterse

WERKGROEP HERKENNING 20 JAAR

Door Janna F. Postma

De Oprichting

Eind 1981 nam radiopastor Alje Klamer het initiatief om kinderen van “foute” ouders (mensen die opgepakt waren na mei '45) bij elkaar te roepen. Hij deed dat samen met de psychologen Mario Montessori en Jaap Hofman en de journalist Wim Scheer.

En zo ontstond de *Werkgroep Herkenning*. Montessori was voorzitter van een commissie die wetenschappelijk onderzoek zou doen naar oorlogsslachtoffers. Hij wist subsidie ook voor onderzoek naar deze kinderen (“misdadigers”, aldus een ambtenaar) los te krijgen. Hofman en Scheer hadden er over gepubliceerd. Steun kwam oa. ook van Tineke Wibaut, verzets-vrouw, en van Mevr. Kraayeveld-Wouters (CDA). Die kinderen van toen waren nu nóg geïntimideerd, vol tegenstrijdige gevoelens tegenover hun ouders, tegenover de “goede” Nederlanders. Ze kwamen bij elkaar, zo onopgemerkt mogelijk. Sommigen durfden amper binnen te stappen: er zou iemand kunnen staan om namen te noteren... Een bestuur uit eigen kring werd gevormd. Het was moeilijk een andere term dan “fout”, te vinden, dus werd dat woord gebruikt als geuzennaam. Op sommige bijeenkomsten moesten mensen met nazistische praatjes naar buiten gewerkt worden. Politiebescherming was wel eens nodig – bedreigingen kwamen van twee kanten. In het begin waren de praatgroepen van “lotgenoten” het belangrijkste: eindelijk mensen voor wie je niets hoefde verzwijgen, die herkenden wat jij had meegemaakt. Wie hun verhaal deden, zoals in “Rondom Tien” van de NCRV, kregen steun. Zelf zocht de Werkgroep geen publiciteit. Hij ging wèl op zoek naar hulpverleners die het gesprek met deze mensen wilden aangaan.

Wat gebeurde er met deze kinderen?

Een deel maakte bombardementen in Duitsland mee en keerde terug in treinen vol ontredderde mensen. Hier kwamen de soldaten, of de burens die met je huisraad ook je pop verbrandden; je ging naar een kamp of werd er geboren; je moest naar een kindertehuis of een pleeggezin; je werd het huis uit gezet, ook al was er tegen je moeder niets in te brengen (zo ging het met ons gezin). Op school werd een duidelijk beeld van de oorlog uitgedragen en in dat verhaal kwam jij niet voor. Maar je werd wèl uitgejouwd. Je was je leven niet zeker, ook al verkeerde je niet in levensgevaar. Anno 2002 weten we van heel wat bekende Nederlanders dat ze “ook zoiets” zijn: schrijvers, artiesten, journalisten, hoogleraren, rechters, psychiaters. Rond 1980 kon alleen iemand met een onafhankelijke positie er voor uitkomen.

Nog in '97 werd “het” posthuum bekend van een kerkelijk leider: hij had gezwogen, zelfs tegenover vrienden.

De Werkgroep in beweging

Rond 1990 laaide het oorlogsgevoel weer op in Nederland. Het kwam voor mij heel dicht bij deze keer. Nu voelde ook ik hoe het is als je voortdurend op je hoede bent – ondanks de handen die je toegestoken worden! Zo kwam ik als vanzelf bij *Herkenning* terecht. Lid kon je niet worden – men wilde niet geregistreerd staan. De post kwam

in een blanco envelop. Juist toen begon daar een beweging naar de samenleving toe. Vanaf '93 kwam er meer wetenschappelijk onderzoek naar deze bevolkingsgroep. In '95 legden mensen van *Herkenning* voor het eerst een krans bij de officiële herdenking op 4 mei. De Contact-groep Kinderen van Duitse Militairen kreeg zitting in het bestuur. Er ontstonden “Kombi-groepen” van diverse Tweede Generatie Oorlogsgetroffenen. Archieven gingen open voor de betrokkenen. *Herkenning* begon zich in te zetten voor historisch onderzoek, en trad meer naar buiten. Overheidssubsidie werd nu verleend, en tenslotte werd de *Werkgroep Herkenning* lid van de koepelorganisatie van alle oorlogsgetroffenen.

De Werkgroep Herkenning in 2002

Nog steeds wordt de eerste generatie niet toegelaten. Maar er is meer aandacht voor een gezinstherapie die verzoening nastreeft. En als een historicus het zwart-witbeeld van 40/45 relatieveert, wordt hij gelezen! Vorig jaar kwam er een themanummer *Woede* uit van het bulletin. Die woede zit er wel degelijk.

Op 23 februari was het twintigjarig jubileum, met veel senioren. Ook de derde generatie liet zich zien. Ik citeer: “Velen van ons hebben er nog steeds moeite mee zich in het dagelijks leven staande te houden.” We herdachten de overledenen, én we dronken een goed glas wijn. Zusterorganisaties kwamen feliciteren, en ook het NIOD (RIOD). De toespraak van de voorzitter eindigde zó: “Laat het denken in termen van goed en fout nu, na 11 september, niet weer de overhand krijgen in Nederland!” Na de herkenning is nu ook de erkenning gekomen. Er is na al die jaren nog zoveel bitterheid onder de Nederlanders. Ik hoop dat er nu wat verlichting komt, voor ons en voor anderen.

Janna F. Postma

EN PLOTSSELING, ALS BIJ
INTUÏTIE, TRADEN DRIE
MENSEN NAAR HET MIDDEN
VAN DE ZAAL EN LEGDEN
DE ARMEN OM ELKAARS
SCHOULDERS. ZO BLEVEN ZE
ENKELE MINUTEN STAAN.
DAAR STONDEN EEN JOODSE
MAN, EEN ZOON VAN EEN
VERZETSSTRIJDER EN EEN
ZOON VAN EEN NSB'ER.
GEEN OOG BLEEF DROOG.

(bijeenkomst in 1983)

FAMILIEDRIELUIK

Inleiding.

Mijn naam is Alfred Cornelis Bijsmans (roepnaam Fred). Ik ben in 1961 in Amsterdam geboren. Van 1982 tot 1987 studeerde ik geschiedenis (bijvak Nederlands) aan de toenmalige Vrije Leergangen van de Vrije Universiteit (VLVU) te Amsterdam. Eind 1989 begon ik met het uitzoeken van mijn familiegeschiedenis (genealogie).

Mijn vader, Rudolf Frits Bijsmans (Ruud), liep al geruime tijd rond met het plan om zijn jeugdherinneringen op papier te zetten. In 1999 had hij een eerste concept klaar en gaf hij mij daarvan een kopie. Dit bracht mij ertoe onderzoek te doen en zijn herinneringen te toetsen aan de hand van historisch feitenmateriaal in de diverse archieven. Zodoende kon ik een reconstructie maken van de geschiedenis van mijn familie tijdens de Tweede Wereldoorlog. In drie verhalen, een soort drieluik, leg ik ze hierbij aan u voor.

Ik ben ervan overtuigd dat een beter begrip van het verleden kan helpen bij de verwerking daarvan, Nadrukkelijk moet ik aantekenen dat onze familie (gelukkig) nooit psychische of sociale problemen gehad heeft met haar verleden. Het schrijven van deze verhalen deed ik puur uit historische belangstelling en dus niet als een soort verwerkingsproces. Ik hoop de lezers van 'Het Bulletin' aan te sporen hun herinneringen op te schrijven en op zoek te gaan naar ondersteunend feitenmateriaal. Natuurlijk is niet iedereen op de hoogte van de diverse archieven, bibliotheken en andere informatiecentra waar gegevens over deze periode liggen. Door mijn studie en werkring bij de Oorlogsgravenstichting ben ik voldoende op de hoogte van de diverse mogelijkheden. Voor zover mogelijk (en indien gewenst) wil ik u daarom graag informeren en helpen bij uw zoektocht. Daarnaast hoop ik dat mensen die de beschreven plaatsen en personen herkennen met mij in contact treden en hun herinneringen met mij willen delen.

Amstelveen, mei 2001.

Deel 2 en 3 zullen in de komende Bulletins verschijnen. (red.)

Deel 1. Terug naar Westerhof.

'Dolle Dinsdag'.

Op dinsdag 5 september 1944 verspreide Radio Oranje het (onjuiste) bericht dat Breda was bevrijd. Onder de leden van de Nationaal Socialistische Beweging (NSB) brak paniek uit over de rassenopmars van de geallieerde legers en het vooruitzicht op 'bijltesdag'; de volkswoede van de 'goede' Nederlanders. Talrijke NSB gezinnen vluchtten op deze 'Dolle Dinsdag' met behulp van materieel dat de NSB ter beschikking had gekregen naar Duitsland. Tot hen behoorde ook mijn grootmoeder Sophia Geertruda Johanna Bijsmans-Pedeker en haar kinderen Rudolf Frits en Olga Sophia. Haar echtgenoot, NSB-blokleider Pierre Henri Bijsmans, bleef thuis in Amsterdam. Mijn grootmoeder verklaarde hierover later: *"Het huwelijk met mijn man was niet erg harmonisch, ik heb de gelegenheid, die de Septemberdagen van 1944 boden, aangegrepen om mijn man te verlaten en vertrok met mijn twee jongste kinderen onder leiding van de NSB naar Duitsland."*

In plaats van mijn grootvader ging een 'huisvriend' mee; Cornelis Michels ('oom Cor'). Hij was geen onbekende. Al in 1939 had hij, via zijn vriend Flip Stevens, een kostganger die bij mijn grootouders inwoonde, kennis gemaakt met het gezin Bijsmans. Sinds 1939 was hij invalide. Zijn geringe inkomen leidde ertoe dat hij in 1940 bij Flip en de familie Bijsmans 'inwoonde' op de Overtoom 405 in Amsterdam.

De evacuatietrein vertrok pas op woensdag 6 september en moest al bij Diemen stoppen omdat ze door vliegtuigen van de Royal Air Force (RAF) werd beschoten. Hierbij vielen 36 doden. Bij Almelo stopte de trein. Alle mannen

en jongens die nog konden worden ingezet bij de verdediging van Nederland moesten de trein verlaten. De invalide Cornelis Michels mocht aan boord blijven.

Westerhof.

Eenmaal in Duitsland reed de trein richting Luneburg. Uiteindelijk zouden er circa 35.000 NSB-vluchtelingen naar deze omgeving (de 'Gau Ost-Hannover') vertrekken. Ze werden door opgevangen door leden van de 'National-Sozialistische Volkswohlfahrt (NSV)' die hen in vele kleine en grotere dorpen (zoals Stelle, Meckelfeld, Bendorf, Dibbersen, Buchholz, Sprotze, Wenzend, Moissburg, Tosted en Wisted) onderbracht. Mijn familie kwam uiteindelijk terecht in een school in het dorp Westerhof (gemeente Rosengarten, kreis Harburg). In de schoolkrooniek, bijgehouden door de tweede leraar Charlotte Röltgen, lezen we hierover het volgende:

"Am 10. September kommen ungefehr 60 Hollandische Fluchtlinge nach Westerhof. Sie waren erst in Lüneburg im Sammellager gewesen und wurden von da aus auf die einzelnen Ddrfer verteilt. Die Fluchtlinge wurden im Saal der Gastwirtschaft von Frau Koster untergebracht. Anfangs mussten sie auf Stroh schlafen, aber bald wurden Lufschutzbetten herangebracht.

Die Lagerleitung übernahm die Frauenschafis Ortsgruppenleiterin Frau Hagel bis eine hauptamtliche Lagerleiterin Frau Marquardt eingesetzt wurde. Die ersten 4 Wochen kochte Frau Koster für die Hollander, es war gar

(Vervolg op pagina 23)

FAMILIEDRIELUIK

(Vervolg van pagina 22)

nicht so leicht im 6. Kriegsjahr unter erschwerten Bedingungen alles zu beschaffen. Inzwischen hatte sich die Zahl der Holländischen Flüchtlinge verkleinert. Die meisten Männer wurden zur Arbeit eingesetzt. Auf der Flucht waren oft Familien auseinandergerissen, allmählich fanden sie sich wieder und wurden wieder vereint. Da es für den Winter auf dem Saal zu kalt wurde, siedelte das Lager, mit ungefähr noch 30 Holländer, in die beiden Klassenräume der Schule über. Kl. 11 wurde Schlafraum und der Raum der Klasse 111 Tagesraum. Ich übernahm die Beheizung des Tagesraumes, um so vielleicht mit dem Kohlenvorrat auszukommen. Es waren nur 2/3 des Jahresbedarfs geliefert worden und auf Nachlieferung ist nicht zu rechnen. Die Schule wurde am 26. Oktober geschlossen und die Räumung wurde vorgenommen, - sodass die Holländer am 30. Oktober in die Schulräume einziehen konnten".

Eeuwige 'Steckrüben'.

Mijn vader herinnert zich van Westerhof:

"Wij kregen twee stapelbedden toegewezen, waaronder wij de koffer met de weinige kleding die we nog hadden, konden opbergen. De toiletten waren buiten, achter de tuin. Opzij van de school was een apart gebouwje dat als keuken dienst deed. Om beurten hadden de vrouwen corvee. Het eten was niet bijzonder. Het enige dat ik mij daarvan herinner waren de eeuwige 'Steckrüben' of koolraap. Ook het zure Duitse brood 'Kuch' weet ik nog. Voor mij was Westerhof een groot jongensavontuur. Geen school, de gehele dag buiten en veel sneeuw. Er was in die tijd een bijzonder grote hoeveelheid sneeuw gevallen en daarin speelden wij hele dagen. Er liep een onverharde weg langs de school naar beneden en daarlangs stonden aan de linkerkant struiken met rozenbottels. Rechts was een boomgaard. Van de andere personen in de school heb ik er enkele onthouden".

Spannend en spanningen.

Op 10 november 1944 vierde hij zijn negende verjaardag. Er was zelfs een cadeau in de vorm van een bouwplaat. Ongetwijfeld was hij daar blij mee. Echt spectaculair vond hij pas de volgende avond. Samen met andere inwoners keek hij naar de noordelijke horizon waar een felle gloed alles hel verlichtte.

De schoolkroniek beschrijft wat hij zag. *"Bei Tagesangriffen hatte der Feind namentlich Sprengbomben geworfen, während am 11. 11. Brand- und Phosphorbomben angewendet wurden. Von hier aus konnte man die Flammen der Brande in Harburg sehen. Am nordlichen Horizont war es ganz rot und noch Stunden nachher flammte es immer wieder auf".*

Voor de negenjarige Ruud was dit alles een spannend avontuur. Voor volwassenen des te minder. In het algemeen waren de omstandigheden ronduit slecht en de sfeer beneden peil. Spanningen en conflicten waren aan de orde van de dag.

Ook Cornelis Michels, die in het nabijgelegen Harburg werkte, had regelmatig aanvaringen met de leiding die berustte bij Frau Frieda Hagel. Zij was sinds de herfst van

1938 leidster van de 'Nationalsozialistischen Frauenschaft Tötensen der NSDAP' waaronder de opvang in Westerhof ressorteerde.

Terugkeer.

Cornelis Michels was niet de enige die voor de kampeiding een probleem vormde. Het NSV kreisambt Suchholz maakte op 8 januari 1945 een lijst van Nederlanders in opvangkampen *"die wohl als asozial, Gemeinschaftsfremde und als Querulanten und Meckerer anzusprechen sind."*

De op deze lijst voorkomende personen (totaal 126) dienden met de eerste transporten naar Nederland terug te keren. Ook mijn familieleden vind ik op deze lijst terug. Bij mijn grootmoeder staat: *"Führt mit dem Nachgenannten wilde Ehe und erregt dadurch Anstoss"*. Met die 'nachgenannten' werd natuurlijk Cornelis Michels bedoeld. Van hem meldde men: *"Widersetzt sich der Lagerordnung und bedroht die Insassen"*. Er was nog een reden die een spoedige terugkeer van de Hollandse vluchtelingen noodzakelijk maakten.

Door de snelle opmars van de Russische legers in het Oosten en de constante grootschalige bombardementen van Duitse steden werd de druk op de overbelaste opvangscentra alleen maar groter. Op 13 februari 1945 vertrokken ze uit Westerhof terug naar Nederland.

Mijn vader herinnert zich hiervan het volgende: *"We ver trokken per trein in veewagens. De deuren stonden een stukje open en ik zag het landschap voorbijglijden. Hoe weet ik niet meer maar op een gegeven moment kwamen we in de omgeving van Bourtange terecht"*. In Groningen stopten de treinen. Geallieerde troepen waren druk bezig met de bevrijding van Nederland en het front verschoof met de dag.

Boer Kliphuis.

Samen met zijn moeder werd Ruud omstreeks 17 februari ondergebracht bij de familie van boer Rigt Kliphuis aan de Jipsingbourtangerweg 42 (tegenwoordig nr. 38). Cornelis Michels en mijn tante Olga Sophia Bijsmans logeerden elders. Bij boer Kliphuis was het leven zo slecht nog niet. Ruud zat er zelfs korte tijd op school!

Bij het ontbijt werden, zo weet mijn vader nog, *"elke ochtend pannenkoeken met stroop gebakken, waarvan ik prompt ziek werd. Ik kreeg geelzucht en werd al misselijk van de geur. Verder was er 'stoete', een soort grof bruinbrood en brood (dat was witbrood). Ik leerde er op klompen lopen en ging vaak met de boer mee de akker op"*.

Rond Pasen (maandag 1 en dinsdag 2 april 1945) besloot Cornelis Michels om met de familie terug te keren naar Amsterdam.

De tocht voerde eerst langs Groningen (dat net werd bevrijd) en vervolgens naar Assen. Hier werd even pauze gehouden. De familie verbleef tijdelijk in Hotel 'De Moriaan' en kwam vervolgens bij een familie in de Schoolstraat. Vanaf Assen werd al lopend en meelifend Zwolle bereikt. *"Door konden we niet verder omdat de brug kapotgeschoten was. Enkele meters verder lag een pontonbrug waarover alleen militair verkeer, politie en ambulans"*

(Vervolg op pagina 24)

FAMILIEDRIELUIK

(Vervolg van pagina 23)

ce mochten. Binnen een uur had mijn vader (Cornelis Michels), als invalide, een auto gevonden die ons naar Amsterdam kon rijden".

Begin juli waren ze terug in Amsterdam. Voorlopig vonden ze onderdak bij de familie Jut.

Na de oorlog.

Al gauw vernam mijn grootmoeder dat haar echtgenoot, Pierre Henri Bijsmans, door de PRA (Politieke Recherche Afdeling) te Amsterdam was gearresteerd en geïnterneerd in het kamp 'Duin en Bosch' bij Bakkum. Cornelis Michels werd pas in oktober 1945 gearresteerd en overgebracht naar het beruchte kamp aan de Levantkade te Amsterdam (KNSM-loods). Behalve lid van de NSB was hij in 1934 en 1935 ook wachmeester geweest bij de Amsterdamse WA.

Mijn grootmoeder ontsprong aan internering omdat ze in mei 1940, na de Duitse inval, voor haar NSB lidmaatschap had bedankt zonder dat haar echtgenoot hiervan wist. Pierre Henri Bijsmans pakte na zijn vrijlating in augustus 1946 de draad, als kleermaker, zo goed en zo kwaad als het ging weer op. Gedurende enige tijd bleef hij onder het gezag van de STPD (Stichting Toezicht Politieke Delinquenten). Volgens een STPD-rapportage was hij 'volkomen genezen' en zou hij aan politiek niets meer doen. De huwelijksbreuk was definitief en hij weigerde tot zijn dood om officieel te scheiden. Mijn vader zag hem nog maar zelden en op 11 november 1961, één dag na mijn geboorte, overleed hij. Cornelis Michels en Sophia Geertruda Johanna Redeker bleven na de oorlog bij elkaar wonen. Zij zouden de rest van hun leven bij elkaar blijven en pas in 1977 trouwden ze. Mijn grootmoeder, oma 'Fie' overleed in 1990 en 'opa Cor' in 1995.

Reis naar het verleden.

Nadat mijn vader in 1999 zijn jeugdherinneringen op papier had gezet ontstond al snel het plan om weer eens terug te gaan naar Westerhof.

Op 27 maart 2001 was het zover en vertrokken wij 's ochtends vanuit mijn woonplaats Amstelveen naar het Groningse Ter Apel. Zonder al te veel moeite was ik achter het adres gekomen van Derk Kliphuis, een zoon van het echtpaar Kliphuis-Eefting bij wie mijn vader en grootmoeder tijdelijk hadden gelogeed. Toen ik hem destijds opbelde kon hij zich de evacués bij zijn ouders goed herinneren en nodigde hij ons uit om bij hem langs te komen als we plannen hadden om naar de boerderij te gaan kijken. Zo gezegd, zo gedaan. Het echtpaar Kliphuis ontving ons 's middags met thee en taart. Na het uitwisselen van de verhalen en het bekijken van de foto's bezochten we samen met Derk Kliphuis de boerderij. Deze is, anders dan het schooltje waar pa tijdelijk had gezeten, niet gesloopt maar nog steeds in de oude staat gebleven. Uiteraard maakten we hier foto's en haalde pa zijn herinneringen op. Om drie uur 's middags namen we hartelijk afscheid van Derk Kliphuis en reden we door naar Duitsland.

Terug in Westerhof.

Na een vermoeiende rit arriveerden we om half zes 's

avonds in Selsingen. Het dorp Selsingen ligt tussen Bremen en Hamburg (even boven Zeven) en van hieruit ligt Westerhof slechts op 45 minuten afstand.

De reden dat we in Selsingen overnachtten is het feit dat hier sinds 1964 familie woont. We combineerden dus zo een familiebezoek met een bezoek aan Westerhof. Op 28 maart vertrokken we 's ochtends om binnendoor via Zeven, Sittensen, Tosted, Dibbersen, Nenndorf en Tötensen naar Westerhof te rijden.

In Westerhof troffen we het schoolgebouw vrijwel ongeschonden aan. Inmiddels is het allang geen school meer maar biedt het onderdak aan een meubelfabriek ('Polsterei Heimeke').

De situatie was precies zoals pa zich had herinnerd. Het gebouw ligt aan de 'Schützengrund'. Het 'onverharde pad' uit de herinneringen van pa ('Am Kassberg'), is inmiddels van een laag asfalt voorzien en loopt het dal in. Ernaast staat 'Kösters Gasthaus' waar destijds de eerste opvang plaatsvond. Hier gebruikten we de lunch. Het bijgebouw ('de Saal') is wegens bouwvalligheid in 1963 gesloopt en door nieuwbouw, in oude stijl, vervangen.

Na het nemen van foto's en het verkennen van de omgeving werden we door een naburige boer naar het gemeentehuis verwezen waar wellicht meer informatie te vinden was. Helaas bleek dat op woensdag gesloten maar de volgende dag konden we terecht. Van een hulpvaardige (tachtigjarige!) archivaris ontvingen we kopieën van de 'Schulchronik Westerhof II (1941-1964)' waarin de komst van de Hollandse vluchtelingen wordt aangehaald. Bovendien bleken er twee publikaties te zijn ('Eine Chronik der vier Rosengarten-Dörfer' en 'Geschichte der zehn Rosengarten-Gemeinden in der Zeit des Nationalsozialismus') die nadere informatie gaven. De volgende dag reisden we terug naar Nederland.

Een stukje familiegeschiedenis werd afgerond.

Fred Bijsmans

Utrechtse berichten

* De coördinator is met vakantie van maandag 24 juni tot maandag 22 juli. Het kantoor is dan gesloten. Informatie: Landelijk telefoonnummer 030-6701979.

Boeken

Bij uitgeverij Olympus is een herdruk verschenen van **“Snel, streng en rechtvaardig” van Peter Romijn**, hoofd onderzoek bij het NIOD en inmiddels hoogleraar aan de universiteit van Amsterdam. “Tijdens de bezetting was een radicale en onoverbrugbaar verklaarde scheiding tussen ‘goede’ en ‘foute’ Nederlanders geproclameerd. Bij de bevrijding domineerde het streven om de samenleving te ontdoen van alle smetten van samenwerking met de vijand”.

Voor wie een helder beeld wil krijgen van de situatie in 1945 is dit een onmisbaar boek.

In de Schaduw van de Dom. Overleven in de stad van de NSB. Door Jan Willem Regenhardt. Een goed geschreven verhaal over de liefde van Willemien Temming en Bernard Snatager, die als jood gered moet worden van de ondergang.

Kranten- en tijdschriftenartikelen bij het ICODO

De oorlog voorbij? Voor ‘de kinderen van’ niet. Rudy Jansen op de Haar / Freddy Begemann. Utrechts Nieuwsblad 20 april 2002. De derde Kamp Amersfoortlezing stond half april in het teken van oorlogstrauma’s bij de tweede generatie. Hoe lang het kan duren voordat een oorlogstrauma wordt herkend en de geheimen die veel ouders met zich meedroegen na de oorlog.

‘Heimwee met een luchtje’ Sudeten-Duitsers willen eigenlijk genoegdoening. Michel Kerres. NRC 21-4-2. De geschiedenis van de Sudeten-Duitsers die in 1945 uit Tsjecho-Slowakije werden verdreven.

Vlaamse boetedoening WO II voor Waalse dovemansoren. Rob Gollin. Volkskrant 8-4-2. De vlamingen willen schoon schip maken maar de Franstaligen lijken daar schouderophalend aan voorbij te gaan.

Het Historisch Nieuwsblad

In het meinummer:

‘De duistere kanten Fortuyn’s gedachtegoed’. In welke politieke traditie hoort Fortuyn’s gedachtegoed thuis? Niet zonder risico van een aanklacht wordt in dit artikel nog

maar eens ingegaan op de vergelijkbaarheid van Pim’s ideeën met die van Mussert en andere dwarsliggers in de politieke geschiedenis. Populisme blijkt noodzakelijk als men de politieke elite wakker wil schudden. ‘In Fortuyn’s agressieve anti-establishment toon zie ik verwantschap met de NSB’ aldus historicus Bart van der Boom, die aan de Rijksuniversiteit Leiden werkt aan de geschiedenis van de NSB. ‘Ze (de elite pm) worden weggezet als een moreel inferieure klik, die moet worden vervangen door mensen met een betere mentaliteit’.

Antisemitisme. De herinnering aan de Tweede Wereldoorlog speelt nog steeds een onvermijdelijke rol bij ons oordeel over de Israëliëse politiek. Toch worden opiniemakers minder snel voor anti-semiet uitgemaakt dan twintig jaar geleden, toen twee journalisten voor de rechter moeten verschijnen. Misschien dat Gretha Duisenberg hier wat minder vooruitgang ziet.

Een bespreking van het boek **‘De val de bergredenaar. Het politieke leven van Willem Aantjes’** van Roelof Bouwman, die ‘terecht scherp oordeelt over het requisitoir dat Loe de Jong hield op 6 november 1978. De Jong’s voorstelling dat Aantjes lid van de Waffen SS en kampbewaker was geweest, kwam voort uit slordig onderzoek, morele hoogmoed en zijn jarenlange status als ‘eigenaar’ van de Nederlandse oorlog.

Verder besprekingen van **‘Eksters. De nazi-roof van 146 kilo goud bij de Nederlandse Bank’** door Gerard Aalders en ‘Tussen de wal en het schip: Dagboeken 1945-1959’ van Viktor Klemperer (1881-1960), die beroemd werd door zijn dagboeken over de periode 1933-1945, ‘waarin een beklemmend beeld gegeven wordt van het lot van de Duitse bevolking, en de joden in het bijzonder, ten tijde van het Derde Rijk’. In de periode na de oorlog woonde hij in de DDR. Na een aanvankelijk enthousiasme over dit nieuwe Duitsland komt hij er geleidelijk achter dat dit net zo verstikkend is als het nazi-rijk’.

Een bespreking van het **Bulletin van de Tweede Wereldoorlog:** over de intelligentie en de verfijnde smaak van Seyss-Inquart.

En een bijdrage van Jan Meyers, de biograaf van Mussert. Hij staat stil bij de bijzondere rechtspleging na de oorlog en het wrede lot van de vrouwen van NSB-ers. ‘Mussert onderschatte aanvankelijk de represailles die zij partijgenoten in 1945 te wachten stonden. In april 1945, toen hij zich nog altijd de Leider waande, kreeg hij bezoek van zijn zus Corry. Zij sprak over haar angst voor het lot van vrouwen en kinderen. Mussert wuifde die angst weg met de woorden: ‘Vrouwen en kinderen worden met rust gelaten, we zijn hier niet in Rusland’. Dat was natuurlijk waar, maar het lot van NSB-vrouwen was toch niet mals. Meyers geeft wrange staaltjes van seksuele vernedering.

Andere Vrijwilligersorganisaties

KOMBI

St. Kinderen van de Oorlog voor
Onderlinge en Maatschappelijke
Begeleiding en Integratie.
Middenhof 283
1354 GC Almere
Tel: 0317 424202

K.v.V.

Kinderen van Verzetsdeelnemers
Scheprad 5
6852 BT Huisen
Tel: 026 3251770

JOK

Vereniging Joodse Oorlogskinderen
Postbus 15470
1001 ML Amsterdam
Tel: 020 6251121

SPO

Stichting Partners van Oorlogsgetroffen-
fenen Postbus 8
8330 AA Steenwijk
Tel: 0512 12332
b.g.g. 038 3331650

Vereniging van Bevrijdingskinde- ren

Postbus 2128
7302 EM Apeldoorn
Tel: 055 3664523

JIN

Vereniging Japans-Indische Nakome-
lingen
Hildebranddreef 24
3561 VE Utrecht

SAKURA

Stichting Kinderen van Japanse Va-
ders Aldebaranstraat 102
3204 AB Spijkensisse
Tel: 0181 620005

KJBB

Vereniging Kinderen uit de Japanse
Bezetting en de Bersiap
Apollovliinder 19
1113 LL Diemen
Tel: 020 6900519

JONAG

Joodse Naoorlogse Generatie
Postbus 2097
2301 CG Leiden
Tel: 070 3607065

INOG

Stichting Belangenbehartiging Indi-
sche Naoorlogse Generatie
Soendaplein 6
2022 BA Haarlem
Tel: 055 5339852

Informatie, documentatiecentra, professionele en andere hulporgani- saties:

NIOD

Ned. Inst. Oorlogsdocumentatie
Herengracht 380
1016 CJ Amsterdam
Tel: 020 5233800

ICODO

Maliebaan 83-87
3581 CG Utrecht
Tel: 030 2343436
www.icodo.nl

OPOG

Oecumenisch Pastoraat Oorlogs- en
Geweldsgetroffenen.
Ds. Jelke van Wattum
Mevr. Traas de Jagerstraat 16
3262GL Oud-Bijerland
Tel: 0186-612446

Sinai Centrum

Postbus 66
3800 AB Amersfoort
Tel: 033 4640640

De Stichting Vrienden van Werkgroep Herkenning

wil gelden werven en beheren om
het niet subsidiabele deel van het
werk van de Werkgroep Herkenning
te ondersteunen en uit te breiden
(bijv. met speciale projecten).

Giften, legaten en andere inkomsten
zijn zeer welkom.

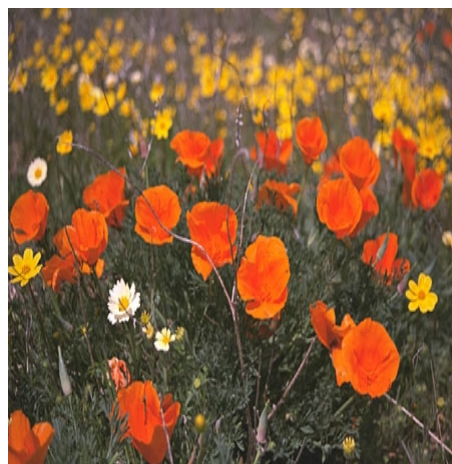
Eenieder die 'Herkenning' een warm
hart toedraagt en/of overtuigd is van
de noodzaak van deze Werkgroep,
kan steunen door een bijdrage over
te maken op:

postbanknummer

7053177

ten name van:
Stichting Vrienden van
Werkgroep Herkenning

p/a Karin Bruggeman,
penningmeester
Verdistraat 22
2162 AV Lisse

Mogelijkheden tot inzage van dossiers bij het Nationaal Archief (voorheen Rijksarchief)

Het Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging, zoals de verzameling van justitiële dossiers van de van collaboratie met de Duitse bezetterverdachte Nederlanders genoemd wordt, is in meerdere opzichten bijzonder gebleven.

Al in de jaren '80, ruim voor het moment van de overdracht van de dossiers van Justitie naar het Nationaal Archief, werd duidelijk dat de belangen van de betrokkenen (zij zelf en hun familieleden) te groot waren om openbaarheid mogelijk te maken. Dat is immers meestal mogelijk met meer dan 50 jaar oude archieven.

Bij het Nationaal Archief gelden nog steeds dezelfde beperkingen voor de inzage van de dossiers zoals die altijd al van toepassing waren onder het beheer van het ministerie van Justitie.

Daarbij wordt het algemeen belang van openbaarheid van de overheidsarchieven (ten behoeve van de 'recht en bewijs zoekende burgers) en het bijzondere belang van betrokkenen en familie van betrokkenen tegen elkaar afgewogen, waarbij men erop toeziet dat er geen onevenredige schade aan de privacy van de betrokkenen berokkend kan worden. In de praktijk houdt dit in dat derden (niet direct betrokkenen) alleen inzage onder strikte voorwaarden kunnen krijgen. Dit zijn meestal wetenschappers en soms journalisten die het doel van hun onderzoek duidelijk op papier zetten en dit tezamen met de belofte de privacy van de belanghebbenden niet onevenredig in gevaar te brengen, ondertekenen.

Adres:

Nationaal Archief
Prins Willem Alexanderhof 20
2595 BE Den Haag

Openingstijden: dinsdag van 9.00 tot 21.00 uur

..... woensdag tmt vrijdag 9.00 tot 17.00 uur
..... zaterdag 9.00 tot 13.00 uur

Familieleden van betrokkenen hebben recht op inzage als:

de desbetreffende is overleden,
of de desbetreffende toestemming geeft tot inzage.

Verder is er de (uitzonderlijke) mogelijkheid dat informatie uit het dossier gegeven wordt door een ambtenaar van het Rijksarchief op grond van een verklaring van een psychiater of psychotherapeut waarin duidelijk gemaakt wordt dat het voor het geestelijk welzijn van de aanvrager onontbeerlijk is dat deze informatie gegeven wordt. Men kan dan dus niet zelf het dossier inzien maar krijgt antwoord op de vragen die men heeft

Voor informatie kan men bellen met het Nationaal Archief (voorheen Rijksarchief):

Telefoon: 070 3315444
Fax: 070 3315499
e-mail: info@nationaalarchief.nl
website: www.nationaalarchief.nl

Het verzoek tot inzage van een dossier kan alleen schriftelijk. Dit moet toegestuurd worden aan:

Het Nationaal Archief
T.a.v. Mw. drs. F. van Anrooij
Prins Willem Alexanderhof 20
2595 BE Den Haag

(Vervolg op pagina 28)

**Mogelijkheden tot inzage van dossiers bij het
Nationaal Archief
(voorheen Rijksarchief)**

(Vervolg van pagina 27)

**In dit verzoek dient voor te komen, respectievelijk
bijgesloten te zijn:**

- Naam, volledige voornamen, geboortejaar en – plaats van degene waarnaar onderzoek wordt gedaan.
- Bewijs van overlijden (mag een kopie van een rouwkaart zijn, ofwel een uittreksel uit het overlijdensregister dat aan te vragen is bij de afdeling Burgerzaken van de gemeente waar de persoon is overleden). Een bewijs van overlijden is niet noodzakelijk als de persoon vòòr 1902 is geboren.
- Indien de betrokken persoon niet is overleden dan is een vereiste: een door hem of haar getekende verklaring waarin hij/zij toestemming geeft voor inzage door een met name genoemde persoon; deze verklaring dient vergezeld te gaan van een kopie van een geldig legitimatiebewijs van degene die toestemming geeft.
- De relatie tot de persoon.
- Korte motivering van de wens tot inzage
- Zoveel mogelijk gegevens over de betrokkene te vermelden: d.w.z. naam, evt. meisjesnaam, geboortedatum en geboorteplaats, eventueel de organisatie waarvan hij/zij tijdens de bezetting lid was, etc.

Het Ministerie gaat dan kijken of er inderdaad over diegene een dossier is. Als dit niet zo is dan wordt u dat gemeld; als het wel zo is stuurt men u een briefje met het inzagerecht. Daarop staat het telefoonnummer waar u naar toe moet bellen om een afspraak te maken. Meestal duurt dit zo'n twee tot drie weken.

U kan niets van de inhoud van het dossier meenemen. U kan er ook niets van kopiëren. Wat u wel mag is gegevens overschrijven. Een en ander is bedoeld om niet alleen de privacy van de betrokkene maar ook van directe verwanten te beschermen.

**Stichting Werkgroep Herkenning
juni 2002**

HET BULLETIN

is een uitgave van de Stichting Werkgroep Herkenning.

Het doel van de werkgroep is:

- * het bevorderen van hulpverlening aan hen die in persoonlijk en/of maatschappelijke leven moeilijkheden ondervinden, doordat een of beide ouder(s) of grootouder(s) aan de kant van de bezetter stond(en), dan wel de bezetter waren.
- * bekendheid geven aan de problematiek van deze groepering.

De werkgroep is niet verbonden aan enige politieke partij, levensbeschouwelijke stroming of kerkelijk genootschap. De werkgroep distantieert zich nadrukkelijk van elke vorm van sympathie voor (neo-) fascisme en (neo-)nazisme.

Het Bulletin verschijnt vier keer per jaar. Het volgende nummer komt uit in de vierde week van juni. Kopij voor dit nummer moet uiterlijk 1 september in het bezit zijn van de redactie. We stellen het op prijs als u uw kopij aanlevert op diskette (DOS of Mac). U kunt uw kopij ook toesturen via e-mail.

Redactieadres HET BULLETIN:

Visschersplein 160 J-10
3511 LX Utrecht
Tel.: 030 - 2304757
Fax: 030 - 2304372
E-mail: herkenning@xs4all.nl

Redactie

Paul Mantel
Elly Loots (opmaak/ correctie)
Wendela Weidema (3de generatie)
Netty Krook

Niets uit dit nummer mag worden overgenomen anders dan na toestemming van de redactie.

S T I C H T I N G
werkgroep
HERKENNING

HET BULLETIN

jaargang 17, nummer 2, juni 2002